Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

…1921 оной …21-hээ гарана | № 29 (14140) | 1976 оной февралиин 5, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

XXV КПСС-эй съездые угтуулан

…РЭ ДҮНГҮҮД …А ЗОРИЛГОНУУД

…н XXV съездэ зо… КПСС-эй ЦК-гай… «СССР-эй арадай… 1976—1980 онууд… …хэ гол шэглэлнүү… …ттэй манай аймаг… …ад танилсажа, зүб… …нэ. Энэ проектые …лсэлгэдэ зорюулаг… …лаачууд ажахы бү… …жо, үнгэрhэн жэл …дэо юhэдэхи табан …туйлаhан хэрэгэйн… …дүнгүүдые гаргана, …и табан жэлэй түрүү… …эр түсэб болон со… …уялгануудаа зүбшэн

…жэлдэ гүрэндэ …далдаха түсэбөө 107 … hү—103 процент, …110 процент, үндэгэ … процент аймагай …уд дүүргээ. Хэрбээ …хитой сасуулха бо… …гүрэндэ мяха ту… … процентээр, hү—1 …эр, ноохо—3 про… …дээшэлhэн, адууhа … толгой улам оло… …айха юм.

…дын ашаар манай …975 ондо мал ажалай …дые абалга, гү… …алдалгаа ехэдхэхэ …республикын аймаг… …хоорондо дэлгэрhэн …с мүрысөөндэ пэгэдэ… …эзэлжэ, КПСС-эй … БурАССР-эй Ми… …дэй Соведэй, обл… …эй болон ВЛКСМ- …эй дамжуулгын …гта, 1500 түхэригэй …шанда хүргэhэн ба…

…гай совхозуудай кол… …д дээшэлүүлэгдэhэн …с уялгануудаа бата… …д, хоорондоо мүры… …шээлхэдэ, «Георги… …» — Анаагай, Дээдэ… …н — Хүрбын, Үдын … совхозууд хоорон… …рысэхэ гэhэн хэлсээ … байна. Тиихэдэ …но-тараан ажалай бригаданuудай, лугомелиоративна отрядуудай, hү hаалиин фермэнүүдэй хоорондо мүн лэ социалис мүрысөөн дэлгэрнэ.

Һая Хори тосхондо болоhон аймагай ажалай түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ 1975 оной үрэ дүнгүүд, шэнэ жэлэй зорилгонууд тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ. Энэ суглаанда хабаадагшад 1976 ондо хүршэ болохо Хэжэнгын аймагай ажалшадтай социалис мүрысөөгөө саашадань үргэлжэлүүлхэ гэжэ шиидээд, мүрысөөнэй хэлсээ баталан абаhан байна.

Үнгэрэгшэ жэлэй социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргахадань, аймагай ажалай олон түрүүшүүл, коммунис ажалай ударнигууд 1975 ондо абаhан социалис уялгануудаа нэрэтэй гүрэтэйгөөр дүүргэhэн байба. Тараан ажалай продуктнуудые абалтые дээшэлүүлхэ, ниитын малда тэжээл элбэг ехээр бэлэдхэхэ талаар совхозуудай хоорондо дэлгэрhэн мүрысөөндэ Хүрбын, малай тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха талаар «Георгиевский» совхоз түрүүлжэ, партиин райкомой болон аймагай Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэбэ.

Аймагай тракторно-тараан ажалай бригаданuудай дунда Анаагай совхозой нэгэдэхи отделениин тракторно-тараан ажалай бригада (даагшань А. Э. Жапов), hү hаалиин фермэнүүдэй дунда Дээдэ-Тайлсын совхозой нэгэдэхи отделениин hү hаалиин фермэ (даагшань нүхэр М. И. Борисова), лугомелиоративна отрядуудай дунда Анаагай совхозой Е. А. Ринчиндоржиевай, Хүрбын совхозой М. И. Шевченкын хүтэлбэрилдэг отрядууд эрхимлэжэ, шангуудта хүртөө.

Һаалишадай хоорондо дэлгэрhэн мүрысөөндэ Дээдэ-Тайлсын совхозой hаалишад К. И. Авдеева, А. С. Краснопеева, Анаагай совхозой—Д. Б. Сахияева гэгшэд түрүүлбэ. Эдэнэр харууhалжа байhан үнеэдhээ 610—653 центнер hү haaraa. Хонишодой дундаhаа 100 эхэ хонин бүриhөө 118 хурьга абаhан Хориин совхозой суута хонишон, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто, Буряадай АССР-эй габьяата малшан К. М. Танганов, зуун эхэ хонин бүриhөө 115 хурьга абаhан Үдын совхозой хонишон, Буряадай АССР-эй габьяата малшан Б-Д. Ц. Гончиков болон бусад түрүүлбэ.

1976 ондо аймагай ажалшадай урда табигдажа байhан зорилгонууд ехэ. Жэшээлхэдэ, гүрэндэ 25 мянган центнер мяха, 42 мянган центнер hү, 4330 центнер ноохо, 23500 центнер орооho, 2300 центнер овощ, 1800 центнер хартаабха худалдагдаха болоно.

Түрэл партиингаа XXV съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха гэжэ эрмэлзэhэн малшад шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрhөө эхилээд габшагай hайнаар хүдэлнэ. Жэшээлхэдэ, Анаагай совхозой hаалишад үнгэрhэн жэлэй январиин 20 хоногойхидо орходоо hү hаалияа 18 процентээр, «Георгиевский» совхоз—19 процентээр дээшэлүүлээ. Январь hарын түрүүшын хахад соо Дээдэ-Тайлсын совхоз гүрэндэ 1102 центнер мяха тушаажа, хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргээ.

Январиин 20-ной байдалаар аймаг соо гурба мянга гаран хурьган абтаад байна. Дээдэ-Тайлсын совхоздо хоёр мянга гаран хурьган тэнжээгдэнэ. Жэшээлхэдэ, хонишод П. Ф. Фёдоров, Л. Н. Краснопеев, Д. Д. Рассадин, М. К. Борисов болон бусад 150—200 хурьгатай болоод, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ байнхай. Үдын совхозой Доодо-Голой отделенидэ мянгаад хурьган абтаба.

Ингэжэ манай аймагай малшад болон таряашад юhэдэхи табан жэл соо туйлаhан амжалтануудаа улам арьбадхаха замдаа түрүүшынгээ урагшатай алхамуудые хэбэ гээшэ. Саашадаашье hайнаар хүдэлжэ, партиин XXV съездые ажалай үндэр бэлэгүүдтэйгээр угтаха байhаниинь дамжаггүй.

Д. ДОРЖИЕВ.

Хориин аймаг.

ГАБШАГАЙ АЖАЛАЙ АШААР

Захааминай аймагай Далахайн совхоздо ажалша бэрхэ малшад олон юм. Ленинэй орденто Жүгдэр Цыденов, Ажалай Улаан Тугай орденто Цыремжит Бадмаева, Ринчин Доржиева, Николай Дампилов болон бусад ажахын түрүү малшадай зэргэдэ жагсанхай.

Федор Балданов наhаараа залуушье hаа, совхозой түрүү малшадай жэшээгээр ажаллажа, hүүлэй үедэ үйлэдбэриин hайн үрэ дүнгүүдые туйлана. Жэшээлэн хэлэбэл, юhэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй зунай бэлшээриин үедэ 149 толгой залуу мал энэ нүхэр харууhалжа гараа. Тиигэхэ зуураа малайнгаа шэгнүүрые ехээр нэмэхын тула бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэн, оролдосотой hайнаар хүдэлhэн юм. Зунай үедэ харууhалдаг малайнь толгой бүриин шэгнүүр хоногтоо 1170 граммаар нэмээгдэhэн байна. Тиигэжэ 100 хоногой туршада хамта дээрээ 120-ёод килограмм нэмэлтэ шэгнүүр абтаа. Габшагай ажалай ашаар лэ иимэ амжалта туйлагдаа бшуу.

Нүхэр Балданов энэ жэлэй үбэлжэлгые эмхитэн hайнаар үнгэргэжэ байна. Малайнь хүсэ шадал hайн, нэгэшье толгой гарзада ороогүй. Коммунист Федор Балданов областной партийна конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсаhан юм.

Манай корр.

АРЬБАЛАЛТЫН ТҮЛӨӨ

Зүүн Сибириин пароходствын Улаан Үдын уhан замшадай коллектив партиин XXV съездын хүндэлэлдэ социалис мүрысөө эмхидхээ. Тиихэдээ 1,5 мянган түхэригэй алмалта үгэхэ уралан нарижуулгын 5 дурадхал оруулха, булад, электрод гамтайгаар хэрэглэхэ гэжэ хараалhан байна. Мүн түсэбhөө гадуур 8,8 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулха, 40 тонно түлишэ, 2 тонно түмэр алмаха уялга абанхай.

Мүнөө энэ коллектив суднануудта заhабарилга хэжэ байнхай. В. Репин, В. Агафонов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригаданууд социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Зунай сагта Сэлэнгэ мүрэн дээгүүр хүн зонииe зөөдэг «Альбатрос» гэжэ теплоход заhабарилагдаа.

Механигууд В. А. Рыжаков, А. И. Мурычев гэгшэд «Мир», «Заря» теплоходуудай двигательнүүдые болзорhоонь урид заhабарилаа. Капитан-механик А. З. Сургучевой хүтэлбэри доро «Ока» теплоходой залуурайнь түхеэрэлгэ шэнээр hэлгэгдэhэн байна.

Энэ жэлдэ уhан замшадта шэнэ техникэ нэмэжэ үгтэхэ. Тэрэ тоодо тамардаг КПЛ-530 түхэлэй хүсэ ехэтэ кран ашаглалгада оруулагдажа, барилгада хэрэгтэй хайр уhанай өөрhөө абажа эхилхэ.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дизелист-механик В. А. Рыжаков.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото-текст.

Малай үбэлжэлгэ—мүнөөдэрэй харюусалгатай хүдэлмэри

МАЛЫНЬ ЯАХАДАА ГАРЗАЛНАБ?

…ythaa хойшо хаяа хад… …удаг Тельманэй, Ки… …нэрэмжэтэ совхозууд, …й нэрэмжэтэ колхоз …рга боломжынгоо та… …архуу эрхэ байдал… …эр ажахынууд хоорон… …д лэ модоной газар… …одог юм. Теэд ажал …дыень харахада, тад

… хэдэн тоо, баримта … Кировэй нэрэмжэтэ … 1975 ондо урзанда …дэ орходоо 1100 …р hү гүрэндэ ехээр … Энээнэй ашаар …з hү абаха талаар …торoo түрүүшүүлэй …оhон, hү худалдаха …гэ түсэбые 112 про… …үргэhэн. Ленинэй нэ… … колхоз гүрэндэ …центнер hайн шанар… …худалдажа, жэлэйнгээ … 106 процент дүүр… …юм. Энэ колхоздо мү… …малан үбэлжэлгэ эм… …hайнаар үнгэржэ бай… …нэй нэрэмжэтэ кол… …хонидой 14 отара бии. … хонишод hүрэгөө то… …рганаар, гарза хорол… …р ондо оруулха зо… … Жэшээнь, Тужын… …жэ газарга үбэлжэдэг …ап Занаевич Очиров … хони харууhална … хонишон үбэлжэлгын …hээ хойшо нэгэшье … гарзада оруулаагүй. …лдэ, тэрэ намарай …р дулаан байхада, хони… …ка тарагалуулжа ша… … хүйтэрhэнhөө хойшо …р харууhалжа, эдэ… …жэ эхилhэн байна бшуу. … Зүүн-Бэедэ байрладаг …п Раднаевич Бальчино… …нүрэг тобир тарганаар …орожо байна. Мүнөө эн … абалгада түгэс бэлдэл… … Колхозой түрүү хо… …н мүнөө жэлдэ зуун …хонинhoo 100 хурьга …үүлхэ уялга абаад, … Очировай даадаг хүр… …игадатайгаа мүрысэн… … Иимэ жэшээнүүд олон. …жэлгэ — мал ажалай …харюусалгатай үе гэлсэдэг.

Малай үбэлжэлгын ямараар үнгэргэгдэhэнhөө тэдэнэй тоо толгойе олошоруулха, мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэб, даабаринуудай дүүргэлтэ сүм дулдыдадаг.

Сэлэнгын аймагай зарим ажахынуудта малай үбэлжэлгэ бирагүйхэн байдалда үнгэргэгдэжэ байна. Жэшээлхэдэ, Тельманэй нэрэмжэтэ совхозые абаад үзэе. Байгша ондо совхоздо мянга гаран толгой эбэртэ бодо мал, 21.500 хонин, 208 адуун, 112 гахай үбэлжэлгэдэ оруулагданхай. Совхозой ниитын мал үбhэ тэжээлэй талаар оройдоол 42,1 процент хангагдаа, угайдхадаа үбэлжэлгэдөө муу бэлдэлгэтэй ороhон байна. Хонидой 39 отарын байрын зургааниинь наг шэбхэhээ сэбэрлэгдээгүй. Эбэртэ бодо малай байранууд, зарим отаранuудай хашаа шиигтэй, хүйтэн, муухай. Далайтан гэжэ газарта 310 буруун хоёр бүлэг болгогдожо хубаагдаhан юм. Тэдэниие харууhалхаар Цыретор Жамбалов, Бүтэд Зондуева гэгшэд томилогдоhон байгаа. Эдэ нүхэдэй ажалдаа хайшаа хэрэгээр хандадаг, ажалай журам эбдэдэгые мэдэhээр байжа, совхозой хүтэлбэрилэгшэд, зооветмэргэжэлтэд шанга хиналта табяагүй. Үбэлжэлгын түрүүшын үдэрhөө үбhэ тэжээлээр таhалдадаг баримтанууд үзэгдөө. Тэнхээ тамираар муу буруунуудтаа hайхан үбhэ, буйлуулhан, шанаржуулhан тэжээл, талха тараанай зүйл эдюулээгүй, бүлеэн уhаар уhалаагүй шалтагаанhaa тэдэнь шэрүүн хүйтэнэй шангархалаар бүри муудажа, үхэжэ эхилhэн. Далайтанай фермын тэжээл буйлуулха цех, энэhон худаг январиин 25 болотор хүдэлөөгүй. Энэ шалтагаанhaa буруудтаа уhыень зөөжэ, заримдаа үнжэжэ уналдаг байгаа. Иимэ муу харууhанhaa боложо, октябрь hараhаа январиин хорин болотор аяар 80 буруун гарзалаа. Тэрэ тоодо Владимир Данановай гүүртэдэ—11, Бата Халзановай гүүртэдэ—7, Тогочиевагай гүүртэдэ баhал тэды шэнээн гарзалhан, Чимитовэй гүүртэдэ дурбэн үхэр шонын «хүнhэн» болоо.

Тельмэнэй нэрэмжэтэ совхозой ахалагша хонишон Д. В. Цыденов үбэлжэлгэдөө муу бэлдэлгэтэй ороhон юм. Хонидойнь байра дулаалагдаагүй, забhараарнь hалхи, саhан орожо байдаг, тиимэhээ яашагүй хүйтэн, нойтон. Муу байра, харууhанhaa уламжалан, энэ отарада гансахан декабрь hарада 18 хонин үхэhэн, гарза гай үргэлжэлhөөр. Цыденовэй отарада тохёолдоhон байдал заhаха талаар мүнөө болотор энэ гэхэ хэмжээн абтаагүй. Совхозой Жаргалантын отделениие эрхилэгшэ Дондок Жамнинов үбhэ тэжээл гаргашалгые шанга хиналтада табяагүй, Цыденовэй отарада срэбэшье, байра байдалыень дулаалха, заhаха талаар ажал эмхидхээгүй байхань гайхалтай.

Дээрэ дурсагдаhан ядуу, тулюур байдал, дутуу дундануудые дары усадхаха, гээгдэлдэ ороhон малшадтаа бодото туhаламжа хүргэхэ тушаа совхозой директор Алексей Урханов, ахамад зоотехник Дмитрий Базаров, ахамад ветврач Дамдин Дымшеев гэгшэд мүртэй юумэ хээгүй байhаар.

Тус совхоздо ажалай эмхидхэлэй hула, зарим малшадай харюусалгагүйгөөр хүдэлдэг дээрэhээ hү hаали урданайхиhаа бага болоно, хонин, эбэртэ бодо мал ехээр гарзална. Тэрэшэлэн малшадай дунда ниитэ политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри тон муугаар ябуулагдана. Үйлэдбэриин ашаг үрэ, хүдэлмэриин шанар улам дээшэлүүлхын түлөө, 1976 оной арадай ажахын түсэб амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөн тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолые олонхи малшад мэдэнэгүй. Зарим фермэ, отарануудта агитаторнууд томилогдоогүй. Хөөрэлдөөнүүд, политинформацишье үсөөн үнгэргэгдэнэ.

Малшадай дунда социалис мүрысөө эмхидхэлгэдэ ехэхэн дутагдалнууд үзэгдэнэ. Һаалишад үбэлэй үедэ социалис уялгануудые абанхай. Гэбэшье эдэ уялганууд улаан булангууд соо олоной хараха газарта үлгэгдэнэгүй. Уялганууд соо хараалагдаhан тоо hаранuудта хубаагдаагүй. Тинмэhээ hаалишад малай үбэлжэлгын үеын hара бүхэндэ үнеэн бүриhөө хэды шэнээн hү hаахаяа мэдэнэгүй. Олохон хоншодой бригаданууд 1976 оной уялганuудые абаагүй байhаар. Эдэнэр социалис мүрысөөнэй гуримые мэдэнэгүй. Совхозой парткомой секретарь Владимир Цыренович Бальжинов эдэ шухала асуудалнуудта хэзээ анхаралаа хандуулха, ажалаа ябуулха юм?

Совхозой Һүтэйн отделениин хонишод Даба Бамбаров, Прокопий Бадматаров, Цырен-Ханда Эрдынцева гэгшэдтэй уулзагдаhан байна.

— Дэлхэй дээрэ, орон доторнай, аймаг, совхоз соомнай юун боложо байгаа юм, дүлии балай hуунабди. Агитаторнууд, лекторнүүдшье гэжэ ерэдэггүй. Бэшүүлhэн газетыемнай хорёод хоногоор асардаггүй, — гэжэ тэдэнэр сэхэ хэлээ hэн.

Социалис мүрысөөнэй дүн олондо мэдээжэ болгохо хэрэг муугаар эмхидхэгдэнэ, тэрэнэй дүнгүүд ханын газетэ, дайшалхы хуудаhануудта бэшэгдэнэгүй. КПСС-эй XXV съездые эрхимээр угтахын тулада шударгы шангаар ажаллахыень уряалhан плакат, лозунгнууд томо фермэнүүдтэшье харагданагүй.

Эгээл иимэшүү байдал «Эрдэм» колхоздо үзэгдэнэ. 1220 эбэртэ бодо мал, 28184 хонин үбэлжэлгэдэ ороhон. Бүдүүн тэжээлээр 41,3, шэмэтэ тэжээлээр—12 процент хангагданхай. Тиибэ hабашье бүдүүн тэжээл, hолоомо буйлуулха тусхай цехүүдынь тон муугаар хүдэлнэ. Тэндэнь уhа халааха, хэршэгдэhэн hолоомо, үйрүүлhэн талха таряа хэжэ, халуун ууралда дэбтээхэ, эhээхэ, амтаруулха түхеэрэлгэнүүдынь hайса хүдэлгэгдэнэгүй. Тиимэhээ асарагдаhан үбhэ, hолоомон тэргэhээ буулгагдажа эдюулэгдэнэ. Тэрэнь малда ямар мүртэй хоол болохоб даа. Эгээл энэ шалтагаанhaa, муу харууhалгаhаа үбэлжэлгэ эхилhэнhээ хойшо: октябрь, ноябрь, декабрь hаранuудта 998 хонин гарзалаа.

«Эрдэм» колхозой хонишон Григорий Леончтьевэй гэмээр эрье хонид ехээр турашоо. Гансахан январь hарада тэрэнэй отарада 40 гаран эрье хонин гарзалаа. Самбу Юндуновай отарада 30 хонин, Калистрат Федотовой отарада—8 эрье үхэhэн байна. Колхозой ахамад зоотехник Чойдок Доржижапов хаа ганса отаранuудта ерэхэдээ, хонидой ехээр туража байhаниие хэрэгсээгээгүй, хонидые бүлеэн уhаар уhалха, обёосоор хэгдэhэн кисель уулгаха, тураhан хонин бүхэндэ 300 грамм концентрат үгэхэ ажалые эмхидхээгүй байна бшуу. Үбшэн хонидые эмнэхын тулада профилактори нээхэ асуудалые колхозой правлени шиидхээгүй байhаар.

Тельманэй нэрэмжэтэ совхоздо, «Эрдэм» колхоздо малай үбэлжэлгэдэ тохёолдоhон сошордуу байдал, ехэ дутагдалнуудые усадхаха талаар яаралгай хэмжээнүүдые абаха саг тулаа.

Р. БАЛДАНОВ,
манай корр.

Сэлэнгын аймаг.

СОВЕТ ОРОН: ШЭНЭ hОНИН

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ЛИПЕЦК. Ниитэ политическэ клубууд областиин олон hуурин тосхонуудта нээгдэбэ. Партиин XXV съездэ зорюулжа, КПСС-эй ЦК-гай гаргаhан «СССР-эй арадай ажахые 1976—1980 онуудта хүгжөөхэ гол шэглэлнүүдэй» проектые олониитын дунда ойлгуулха гээшэ эдэнэй гол зорилго болоно.

ЛЕНИНСКИЙ (Таджигай ССР). Научна коммунизмын арадай университет Гиссарска нуга голдохи эгээл ехэ Ленинский гэжэ райондо хүдэлмэрилжэ захалба. Дунда hургуулинуудай директорнүүд, тэдэнэй орлогшонор, арадай гэгээрэлэй, соёл культурын, элүүрые хамгаалгын асуудалнуудые шиидхэдэг кишлагуудай Соведүүдэй түрүүлэгшэнэр эндэ hурана. Таджигай университедэй научна коммунизмын кафедрын коллектив арадай университедые шефтээ абаа. Мүнөө Таджикистанай арадай 888 университедтэ 100 мянга шахуу хүн hурана.

БАКУ. Залуу бүлэг лекторнүүд Азербайджанай хүдөөгэй районуудаар ябахаяа гараба. Республикын 17 дээдэ hургуулиин студентнэр — «Залуу лекторэй hургуулинуудта» hурадаг хүнүүд тэрэнэй бүридэлдэ ороно. Студентнэрэй амаралтын үедэ ерээдүйн мэргэжэлтэд хүдөөгэй ажалшадай урда лекцинүүдые уншаха, КПСС-эй XXV съездэ зорюулагдаhан хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ байна.

ДУБНА (Московско область). Ядерна шэнжэлгэнүүдэй нэгэдэмэл институдай лабораторинуудай нэгэндэ углеродой атомуудай ядронууд туяа гэрэлдэл адли хурдан түргөөр түрүүшынхиеэ ябуулагдаба. Туршалга хэхэ үедэ эдэнэй элшэ хүсэн 60 миллиард электровольт болоhон байна. Тиигэжэ эрдэмтэд ядерна физикын талаар хэдэг шэнжэлгэнүүдээ улам үргэдхэхэ аргатай болоhон байна.

БЕКАБАД. Оронойнмай социалис үндэhэ яhатаниис улам дүтэлүүлгэдэ хүдэлмэришэн ангиин ехэ үүргэ дүүргэдэг байлгада социологуудай научна конференци зорюулагдаhан байна. Тус конференци 30 гаран үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэдэй хүдэлдэг Узбегэй Ленинэй нэрэмжэтэ металлургическа заводто үнгэргэгдөө. Узбекистанай Компартиин ЦК-гай үүсхэлээр зарлагдаhан конференцидэ Москвагай, Ташкентын ба ороной бусад хото городуудай эрдэмтэд хабаадаhан байха юм.

УРГАЛ (БАМ-ай зүүн участок). Николай Пресняковой звенодо Украинын комсомолой ЦК-гай вымпел барюулагдаа. «Укрстройн» залуу модошо дархашуулай мэргэжэл шадабариин конкурсдо илагшадта энэ шагнал барюулагдаhан байна. Украинын түлөөлэгшэдэй ажаhуудаг тосхондо Н. Пресняковой звено түрүүшын хамтын байрануудые, магазинуудые, почтын байшан, столово бараа hэн.

КУРСК. Байгша оной хабарай тарилгын эхилтэр область дотор 10 мянган механизатор бэлдэгдэхэ юм. Гурбанайнь нэгэ хуби — областиин түб хотын хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэ болоно. Хотын предприятинүүдай hуралсалай пунктнуудта бэлэдхэлэй хэшээлнүүд эхилбэ. Гадна тусхай hургуулинуудта курсанууд эмхидхэгдээ. Хотын механизаторнуудай үзүүлhэн туhаламжа шефтээ абаhан ажахынуудтахи агрегадуудай хүдэлмэрие хоёр халаанаар эмхидхэхэ арга олгохо байна.

ГОРЬКИЙ. Областиин колхоз, совхозуудые агрохимическэ талаарнь хангаха трест эндэ эмхидхэгдэн байгуулагдаа, 2 миллион шахуу гектар талмайе харууhандаа абаха байна. Мянга гаран автомобиль ба трактораар, ашаа тээхэ олон техникээр хангагдаhан шэнэ предприятиин механизаторнууд торф малтаха, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые абаха, хадагалха, хээрэ гаргаха байна.

КПСС-эй ДЕЛЕГАЦИ ФРАНЦИДА

ПАРИЖ. (ТАСС). Франциин Коммунис партиин ЦК-гай уряалаар эндэ ерээд байhан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. П. Кириленко түрүүтэй Советскэ Союзай Коммунис партиин делегаци Франциин ба улас хоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад М. Торезэй, Ж. Дюклогой хүүрнүүд дээрэ, Пер-Лашез гэжэ кладбищнда, тэрэшэлэн Коммунарнуудай ханын дэргэдэ веногуудые табиба.

Веногуудые табилгын ёhололдо ФКП-гэй Парижай федерациин, тэрэшэлэн Франциин ниислэлэй демократическа олониитын түлөөлэгшэд байлсаа.

Энэл үдэр КПСС-эй делегаци Советскэ Союзай Коммунис партиин, Совет гүрэнэй үндэhэ hуури табигша В. И. Ленинэй Мари-Роз гэжэ үйлсэдэхи музей-байрада ошожо хараба.

ЛИТЕРАТУРЫН, ИСКУССТВЫН БА АРХИТЕКТУРЫН ТАЛААР СССР-эй ЛЕНИНСКЭ, ГҮРЭНЭЙ ШАНГУУДЫЕ ОЛГОХО СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ДЭРГЭДЭХИ КОМИТЕДhЭЭ

Литературын, искусствын ба архитектурын талаар СССР-эй Ленинскэ болон Гүрэнэй шангуудые олгохо СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи комитет 1976 оной Ленинскэ шангуудые олгохын тула гүрэнэй, ниитын ба уран мэргэжэлтэдэй элдэб эмхинүүдээр зууршалагдаhан зохёол бүтээлнүүдые хаража үзөөд, иимэ кандидатурануудые конкурсдо хабаадуулхаар оруулха гэжэ шиидэбэ:

1. **Авижюс И. К.** «Алдагдаhан байра байдал» гэжэ роман.

«Дружба народов» журналай редколлегеэр, Литвагай Уран зохёолшодой холбоогоор зууршалагдана.

2. **Андроников И. Л.** «Ехэ зал тухай дурдалга», «Ленинградай филармонидохи концерт», «Андрониковой үгэ» гэhэн hүүлэй жэлнүүдэй телевизионно фильмүүд.

Ленгорисполкомой телевидениин ба радио-дамжуулгын комитедээр, А. С. Пушкинай нэрэмжэтэ гүрэнэй музейгээр зууршалагдана.

3. **Ахмедов А. Р.** — архитектор, авторска коллективэй хүтэлбэрилэгшэ, **Сапаров С. Н.**—инженер-барилгашан, **Данильянц М. И.** — модошо дархашуул-бетонщигуудай бригадир. Ашхабад хотодохи Карл Марксын нэрэмжэтэ Туркмениин гүрэнэй библиотекын байшангай архитектура.

Туркмениин ССР-эй Госстройгоор, Туркмениин Архитекторнүүдэй холбоогоор зууршалагдана.

4. **Зульфия (Исраилова З.).** «Һолонго» гэhэн бүлэг шүлэгүүд.

Узбекистанай Уран зохёолшодой холбоогоор зууршалагдана.

5. **Максим Танк (Скурко Е. И.).** «Нарачанска нарhад» гэжэ шүлэгүүдэй ном.

Белоруссиин Уран зохёолшодой холбоогоор, БССР-эй Госкомиздатаар, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ БССР-эй гүрэнэй библиотекээр зууршалагдана.

6. **Марков Г. М.** «Сибирь» гэжэ роман.

ВЛКСМ-эй ЦК-гаар, РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбоогоор, «Знамя» журналай редколлегеэр, «Молодая гвардия» гэжэ издательстваар, Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гаар зууршалагдана.

7. **Образцова Е. В.** 1973—1974 онуудай концертнэ программанууд ба «Семен Котко», «Кармен», «Трубадур» гэжэ оперонуудай партинуудые ССР Союзай гүрэнэй академическа Ехэ театрта гүйсэдхэлгэ.

Московско гүрэнэй филармонёор, М. И. Глинкын нэрэмжэтэ гүрэнэй хүгжэмэй-соёлой түбэй музейгээр, Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Центральна Комитедээр зууршалагдана.

8. **Покровский Б. А.** ССР Союзай гүрэнэй академическа Ехэ театрта С. Прокопьевой «Семен Котко», «Игрок» гэhэн, Московско камерна хүгжэмэй театрта Р. Щедринэй «Гансашье инаг дуран бэшэ» гэhэн оперонуудые табилга.

ССР Союзай гүрэнэй академическа Ехэ театраар, Бүхэроссин театральна бүлгэмөөр зууршалагдана.

9. **Церетели З. К.** Тбилисси хотодохи дурасхаалай-гоёон шэмэглэхэ бүлэг бүтээлнүүд, курортын хото Адлерые, Саирма гэжэ курортын паркын зоные гоёон шэмэглэлгэ.

СССР-эй Уран зураашадай холбоогоор, Грузиин Уран зураашадай холбоогоор зууршалагдана.

10. **Шукшин В. М.** Горькиин нэрэмжэтэ киностудиин табиhан «Печки-лавочки», «Мосфильм» киностудиин табиhан «Калина красная» гэжэ уран hайханай фильмүүд (сценаринууд, зүжэг, рольнуудые гүйсэдхэлгэ), «Я пришел дать вам волю» гэжэ киносценари.

СССР-эй Кинематографистнуудай холбоогоор, «Мосфильм» киностудеэр зууршалагдана.

• • •

Телевидениин ба радио-дамжуулгын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитет Ленинскэ шангуудта зууршалагдаhан зохёол бүтээлнүүдтэй үргэнөөр танилсуулхын тула радиогой, телевизионно центрнүүдэй зүгhөө бүлэг дамжуулганuудые эмхидхэхэ, харин Кинематографиин талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитет—ороной городуудта фильмүүдые харуулха юм.

Зууршалагдаhан зохёол бүтээлнүүдые совет олониитын ба хэблэлэй органуудай зүгhөө зүбшэн хэлсэлгэ СССР-эй Ленинскэ ба Гүрэнэй шангуудые олгохо комитедтэ ехэ туhа хүргэхэ байна. Конкурсдо хабаадахын тула үлөөгдэhэн зохёол бүтээлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ байгша оной мартын 15 хүрэтэр эмхидхэхые гуйжа, уран мэргэжэлтэдэй ба олониитын эмхинүүдтэ, соёлой эмхи зургаануудта, эрдэм-шэнжэлэлгын институдуудта, тэрэшэлэн газетын редакцинуудта тус комитет хандана.

Кандидатуранууд тухай hанамжануудаа, олониитын зүбшэн хэлсэлгын материалнуудые: «Москва, ГСП-4, Неглинная ул., дом 15» гэhэн адресаар эльгээхэ.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ҮРГЭН ДЭЛИСЭ

Февралиин 3-да Москвада РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын коллегиин үргэн заседани боложо, хүдөө ажахын жэлэй дүнгүүд ба 1976 оной арадай ажахын түсэб дүүргэхэ зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдээ. Республикын хүдөө нютагуудай ажалшад үнгэрэгшэ жэлдэ уларилай муу байбашье hаань, хүдөө ажахын бүхы продукци жэлэй дундуур хэмжээнэй талаар наймадахи табан жэлэйхиhээ 14 процентээр ехые абаа гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Эдэ туйлалтануудаа мүнөө жэлдэ бэхижүүлхэhээ гадна, мүн нилээд үлүүлжэ шухала байна.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев заседани дээрэ үгэ хэлээ.

(ТАСС).

Барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй республиканска зүблөөн

ҺАЙНААР, ТҮРГЭНӨӨР, ХЯМДААР БАРИЛГА ХЭХ

Партиин обкомой секретарь К. М. ПРОДАЙВОДАГАЙ элидхэлһээ

Партиин XXV съездэ зорюулжа КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан «СССР-эй арадай ажахые 1976—1980 онуудта хүгжөөхэ гол шэглэлнүүдэй» проект дотор манай ороной коммунизм байгуулха талаар урагшаа дабшаха үргэн ехэ зам заагдаһан байна.

Оронойнгоо зүүн районуудые хурдан түргэноөр хүгжөөхэ гэһэн партиин тогтоолнуудай бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байһые республикымнай экономикын хүгжэлтэ, капитальна һомололгын жэл бүхэндэ ехэ боложо байһан баримта гэршэлэн харуулна.

Республикын арадай ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан капитальна һомололго юһэдэхи табан жэлэй хугасаада 1,5 миллиард түхэриггэ хүргэгдөө. Энэнь урдахи табан жэлэйхиһээ 40 процентээр ехэ юм. 1 миллиард 300 миллион түхэригэй гэхэ гү, али наймадахи табан жэлэйхиһээ 1,5 дахин ехэ гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаа. Капитальна һомололгын 70 гаран процентнь үйлэдбэриин барилгада, түлишын-энергетическэ бааза, ой модоной, целлюлозно-саарһанай, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин, хүдөө ажахын барилга бодхоохо хэрэгтэ зорюулагдаһан байна. Табан жэлэй туршада промышленностиин гол фонднууд 58 процентээр ургаа.

Мүнөө үеын түхеэрэлгээр хангагдаһан 30 томо предприяти ба цех табан жэлэй хугасаада ашаглалгада оруулагдаһан байна. Республикымнай арадай ажахые хүгжөөлгэдэ тодорхойлхы удха шанартай барилганууд—Забайкалиин апатидай ба Озерныш туулга-цинкын комбинадууд, трикотажна томо фабрика Улаан-Үдэдэ, Байгал-Амарай түмэр замай участок баригдажа эхилээ.

Үнгэрһэн табан жэлдэ 477 миллион түхэригэй капитальна һомололго хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ хэрэглэгдэбэ. Энэнь наймадахи табан жэлэйхиһээ 56 процентээр ехэ болоно. Нэгэ миллион 400 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд, 26 мянган үхибүүнэй һууритай һургуулинууд, 8 мянган үхибүүдые хүмүүжүүлхэ эмхи зургаан, 625 оротой больница, 5.460 хүнэй һууритай нийтын эдеэ хоолой предприяти баригдаа.

Барилгын ба хабсаргагшадай олон түрүү коллективүүд һайн үрэ дүнгүүдые түйлаһан байна. «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлэй, «Сибхиммонтаж» трестын хабсаралгын управлениин, Буряадай барилгын управлениин 8-дахи СМУ-гай, «Связьстрой» трестын 608-дахи ПМК-гай, «Иркутсклесстрой» трестын Баргажанай СМУ-гай, Таловска хабсаргамал түмэр-бетон зүйлнүүдэй комбинадай, «Бурятжелезобетон» нэгэдэлэй коллективүүд табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхөө. «Бурятгражданпроект» институт проектнэ хүдэлмэри хэхэ табан жэлэй даабари дүүргэһэн байна.

Хэдэн арбаад бригаданууд, үйлэдбэриин хэдэн зуугаад түрүүшүүл табан жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа 1974—1975 онуудта элидхээ. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат, 834-дэхи СМП-гэй Владимир Сандановай, Социалис Ажалай Герой, Буряадай барилгын управлениин 1-дэхи СМУ-гай Борис Полторацкиин, Улаан-Үдын гэр барилгын комбинадай Георгий Лоскутниковай, «Бурятцелинстрой» трестын 697-дохи ПМК-гай Алексей Ширшиковой даадаг бригаданууд тэдэнэй тоодо оролсоно.

Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй, барилгашадай, хабсаргагшадай эршэтэ ажал слонниитын үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө. Республикын 120 гаран барилгашан орден, медальнуудаар шагнагдаһан, 20 гаран хүн РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Буряадай барилгын управлениин 1-дэхи СМУ-гай гэрэй досоо талын хүдэлмэри хэдэг түрүү бригадые даагша Любовь Николаевна Кузнецова КПСС-эй XXV съездын делегадаар һунгагдаа.

Табан жэлэй туршада барилгын ба хабсаралгын организацинуудай коллективүүд ургаһан байна. Мүнөө үедэ республикымнай барилга-хабсаралгын хүдэлмэридэ 26,5 мянган хүн хабаадалсана. Барилга-хабсаралгын бүхы хүдэлмэриин 85 процентнь подрядна аргаар бүтээгдэнэ.

Табан жэл соо барилгые механизмуудаар хангалга 1,7 дахин дээшэлээ. Барилгын ба хабсаралгын организацинуудай үйлэдбэриин гол фонднууд хоёр дахин ехэ болобо.

Харин бүтээгдэдэг хүдэлмэриин хэмжээн, ажалай бүтээсын ургалта үйлэдбэриин гол фонднуудай ургалтаһаа, барилга-хабсаралгын организацинуудай гол фонднуудаар ба механизмуудаар хангалгаһаа гээгдэжэ байна. Табан жэл соо хамта дээрээ 195 миллион түхэригэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаагүй, 43 миллион түхэригэй капитальна һомололго хэрэглэгдээгүй. Наймадахи табан жэлэйхитэй сасуулхада, ашаглалгада оруулагдаһан гэр байрын тоо олошороогүй байна, 193 мянган дүрбэлжэн метр байрын талмай дутуу үгтөө. Табан жэлэй хугасаада барилгада ажалай бүтээсэ 37 процентээр дээшэлхэ байбал, 17,7 процентээр дээшэлһэн байна.

Мүн табан жэлэй һүүлшын жэлэй энэ даабари дүүргэгдээгүй. Барилгашад Гусиноозёрско ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээнэй энергоблок, Холбоолжоной шулуу нүүрһэнэй уурхайн, Сэлэнгын ЦКК-гай, Грязнухинска хирпиисын заводой, Прибайкалиин гахайн комплексын түрүүшын ээлжээнэй барилга хэхэ түсэбөө ба социалис уялгануудаа дүүргээгүй ушарһаа гээгдэлдэ ороо.

Гэр байра, һургуули, хүүгэдэй сад-ясли, худалдаа наймаанай ба нийтын эдеэ хоолой предприятинуудые бариха нёдондо жэлэй түсэб дүүргэгдээгүй байна. Ганса нёдондо жэлдэ 65860 дүрбэлжэн метр байрын талмай ашаглалгада тушаагдаагүй байха юм.

Гол подрядна организацинууд болохо Буряадай барилгын управлениин, «Бурятцелинстрой» трестын ба Гусиноозерско ГРЭС-эй барилгын управлениин түсэбөө саг үргэлжэ дүүргээгүй ушарһаа республика дотор барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ түсэб дүүргэгдээгүй байна. Хүдэлжэ байгаа 63 организацинуудай 32-ынь нёдондо жэлэй түсэб дүүргээгүй юм.

Ажалай бүтээсэ жэл бүхэндэ дунда зэргээр 6,5 процентээр дээшэлхын орондо, оройдоо 3 процентээр дээшэлээ. 29 организацида ажалай бүтээсэ 1974 ондо түйлагдаһан бүтээсэһээ бага байба.

Барилга-хабсаралгын олонхи организацинууд хүдэлмэришэдөөр дуталдана гэжэ мэдээжэ. Гэбэшье ажалай саг дэмы гээхэ ушар үшөө олон байһаар. Мүн хүдэлмэришэдэй олоор һэлгэгдэхэ ушар зайсуулагдаагүй.

Һуралсалай комбинат болон техническэ мэргэжэл олгохо училищинуудта барилгашадые бэлдэхэ хэрэг хангалтагүй. Нёдондо 400 хүн эндэ дутуу абтаа. Иимэ ушар барилгын мэргэжэл олгохо һуралсалай управлениин хүтэлбэрилэгшэдэй һанаа зобоногүй.

Барилгын партийна, профсоюзай ба комсомолой организацинууд энэ дутагдал усадхаха талаар хэмжээ абаха ёһотой. Кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, саг үргэлжын кадрнуудтай болохо хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулха шухала болоно.

Арадай ажахын бүхы звенонуудта хүдэлмэриин шанар һайжаруулха гээшэ арбадахи табан жэлэй гол зорилго болоно гэжэ КПСС-эй ЦК-гай проект соо тэмдэглэгдэнэ. Барилгын шанар һайжаруулха талаар хэмжээн республика доторнай абтажа байна. Трестнүүд ба барилга-хабсаралгын организацинуудта барилгын шанар шалгаха инспекци, лаборатори ба геодезическэ албан эмхидхэгдээд, хүдэлжэ байна. Хэһэн ажалай шанарай зэргээр түлөөһэ үгэхэ гурим зарим организацинуудта хэрэглэгдэжэ эхилээ.

Зарим объектнүүдэй һайн сэгнэлтэдэ хүртэһэн байбашье, республика доторхи барилгын шанар бүхыдөө мүнөө үеын эрилтэ хангажа шаданагүй. Хэһэн ажалаа дахин заһажа хэхын, голодоһо зайсуулхын тула үлүү ажал, гаргаша хэгдэнэ.

Барилгын шанар барилгын индустриин ба промышленна барилгын материалнуудай предприятинуудай үйлэдбэрилһэн продукци ба материалнуудай шанарһаа олонхи ушарта дулдыдана. «Бурятстройматериалы» нэгэдэлэй галдан гаргадаг силикатна хирпиисэ абаад үзээ. Бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгээр хангагдаһан энэ завод 1975 ондо 58 миллион хирпиисэ галдан гаргаа. Харин хирпиисын шанар муу зандаа.

Арбадахи табан жэл шанарай табан жэл болохо юм. Ажалайнгаа шанар һайжаруулха эрилтэ хүдэлмэришэн бүхэнэй урда табигдаха ёһотой. Энэ эрилтэ үйлэдбэриин ажал ябуулгын үдэр бүриин нормо болохо ёһотой.

Капитальна барилга хадаа материал ехээр хэрэглэдэг арадай ажахын һалбари мүн болоно. Зарим организацинуудта, жэшээлбэл, 56-дахи мехколонннодо, 145-дахи ПМК-да, 8-дахи СМУ-да, 397-дохи, 599-дэхи, 834-дэхи СМП-дэ, 34-дэхи мостоотрядта, «Востоксибэлектромонтаж», «Сибхиммонтаж» трестнүүдэй хабсаралгын управленинүүдтэ, ЛВРЗ-гэй ОКС-до барилгын материал болон зүйлнүүдэй хэрэглэлгэ, гаргашалга шалгаха, хинаха хүдэлмэри эмхидхэгдэнэ, алмалта, арьбалалтын түлөө тэмсэл ябуулагдана. Харин иимэ тэмсэл хаа хаанагүй эмхидхэн ябуулагданагүй.

Капитальна һомололго ашагтай һайнаар хэрэглэхын тула материал, мүнгэ зөөри зүбөөр гаргашалха, барилгын болзор хорооохо шухала. Энэ талаар зарим тэды хүдэлмэри хэгдээ. Нэгэ доро олон барилга эрхилхэ ушар үсөөрөө. Мүн барилгые зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ үйлэдбэриин инженернэ бэлэдхэл ехэ удха шанартай юм.

Барилгын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын тула объектнүүдые материал, хабсаргамал хэрэгсэлнүүдээр саг соонь хангаха шухала. Үйлэдбэриин технологическа хангалгын управленинүүдэй хэрэгтэй байһые тэмдэглэһэнэй үлүү гээшэ. Иимэ управленинүүд Буряадай барилгын управленидэ, «Бурятцелинстрой» трестдэ, «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлдэ, «Бурятремстрой» управленидэ эмхидхэгдээд, хүдэлжэ байна. Харин тэдэнэр ёһотой хангалгын организацинууд боложо шадаагүй байһаар.

Социалис мүрысөөнэй үедэ шэнэ үүсхэл гаргагдана, онол арга хэрэглэгдэнэ. Коммунис ажалай ёһотой һургуули болоһон бригадна подряд үргэнөөр хэрэглэхэнь ехэ шухала юм. Харин республикымнай бригаданууудай 6 процентнь бригадна ажахын тоосоондо оруулагданхай юм. Бүхы бригаданууудай 25—30 процентые ажахын тоосоондо оруулха хэмжээ абаха хэрэгтэй.

Түргэнөөр, һайнаар, хямдаар барилга эрхилхэ хэрэгтэ барилгын индустриальна бааза ехэ удха шанартай. Энэ талаар зарим тэды хүдэлмэриин хэгдэбэшье, өөрын бааза хүгжөөхэ асуудалда үшөө ёһотой анхарал хандуулагданагүй. Мүн барилгын индустриин предприятинуудай хүдэлмэри һайжаруулха шухала. Харин «Бурятстройматериалы» нэгэдэл һүүлэй хоёр жэлдэ гээгдэлдэ оронхой.

Барилгын, хабсаралгын, барилгын индустриин болон барилгын материалнуудай промышленностиин коллективүүд партиин XXV съездын үнгэргэгдэхэ энэ жэлдэ хүдэлмэриеэ эрид һайжаруулха зорилготой. Барилгын организацинууд 1975 ондо ашаглалгада тушаагдаха ёһотой байһан бүхы барилгануудые энэ жэлэй түрүүшын хахадта дүүргэхэ уялгатай. Энэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадал, арга боломжонууд зорюулагдаха болоно.

Промышленна барилгын шухала объект болохо Гусиноозерско ГРЭС-эй хоер блок жэлэй 2-дохи, 3-дахи кварталда ашаглалгада оруулагдаха ёһотой. Тиихын тула 1975 он соо хэгдэһэн хүдэлмэриин хэмжээнэй ажал хахад жэл соо хэгдэхэ болоно. Байгал-Амарай түмэр замай барилгашад тоннель малтаха хүдэлмэри үргэнөөр хэжэ эхилхэ ёһотой. Хүдөө ажахын шухала барилгануудай тоодо Хяагтын, Мостовскойн гахайн комплекснууд, Хоронхойн холимол тэжээлэй завод Онохойн бройлерно фабрикын түрүүшын ээлжээн оролсоно.

Мүн гэр байра, һу
үхибүүдэй эмхи
больница, магазин,
барилгада һомологдо
гэ зөөри дууһан һай
рэглэхэнь ехэ шухала

Иимэ ехэ зорилго
хын тула жэлэй тү
һараһаа бригада
шэмтэй шангаар
ёһотой болоно. Гэр
комбинадай. Гр
хирпиисын заводой
хүсэ шадал гүйсэдөөр
лэхэ шухала.

Республикымнай
шад, хабсаргагшад,
индустриин предпр
дай хүдэлмэрилэгшэ
тиин XXV съездэ зо
КПСС-эй ЦК-гай
«СССР-эй арадай
1976—1980 онуудта
хэ гол шэглэлнүүдэй»
тые һайшаан угтажа
хэлсэжэ байна. Тэдэ
тиин XXV съездын
лэй социалис мүры
нөөр дэлгэрүүлэн,
табан жэлэй түрүүш
түсэбые болзорһо
дүүргэхэ хэрэгтэ хүс
лаа зорюулан ажалла
на.



Республикын барилгын, барилга-хабсаралгын организацинуудай, барилгын индустриин предприятинуудай, проектнэ организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөндэ хүдэлмэришэд, инженернүүд олоороо хабаадалсажа, арбадахи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ бүри габшагайгаар хүдэлхэ тухайгаа хөөрэлдэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарпаа) Буряадай барилгын управлениин 2-дохи СМУ-гай комплексно бригадын бригадир, Буряадай АССР-эй габьяата барил[...] К. Ахадов, «Бурятцелинстрой» [...] 173-дахи оньһожоруулгамал [...] колоннын инженер Н. Козуб, [...] заводой СМУ-гай электро-[...] И. Корытов гэгшэд ажал хэрэг[...] гаа хөөрэлдэжэ байна.

С. БАЛДУЕВАЙ ф[...]

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

Үнгэрһэн табан жэлэй, мүн табан жэлэй һүүлшын жэлэй түсэбые дүүргэһэн барилгын хэдэн организацинуудай тоодо «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэл ороно. Нэгэдэлэй түрүүлэгшэ **Э. О. Алексеев** зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, коллективэй хэһэн хүдэлмэри элирүүлэн харуулаа. Нэгэдэлэй коллектив 51,5 миллион түхэригэй подрядна хүдэлмэри хэхэ табан жэлэй түсэбые декабриин 5-да дүүргэһэн байна. Шэнэ барилганууудые ашаглалгада оруулха даабари дүүргэгдээ.

Барилгын өөрын бааза байгуулха асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаһан байна. Энэ хэрэгтэ 15 миллион түхэриг мүнгэн хэрэглэгдээ. Гэбэшье нэгэдэлэй хүдэлмэридэ зарим тэды дутагдал бии. Кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, ажалай эмхидхэл һайжаруулха, малай байрануудые түргэнөөр бодхоохо, техникэ, механизмуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ, барилгын шанар һайжаруулха талаар бии байгаа арга боломжонууд үшөө һайнаар хэрэглэгдэнэгүй.

Үйлэдбэриин ашаг үрэ, бүхы хүдэлмэриин шанар һайжаруулха тэмсэлэй хаһа болохо арбадахи табан жэлэй эхилээд байхада, эдэ арга боломжонуудаа элирүүлэн хэрэглэхэ шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Нэгэдэлэй барилгашад табан жэлэй хугасаада 83 миллион түхэригэй барилга хэхэ даабаритай. Энэнь үнгэрһэн табан жэлэйхитэй сасуулхада 50 процентээр ехэ болоно. Иимэ ехэ барилга эрхилхын тула ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, барилгые индустриализацилха хэрэгтэй. Саашадаа барилгада хабсаргамал материал үргэнөөр хэрэглэгдэхэ болоно.

Барилгын хүдэлмэри оньһожоруулха управлени эмхидхэхэ, барилгын машина, механизмуудай техническэ харууһа һайжаруулха шухала. Мүн заһабариин агрегатно-узловой, поточно арга, жэжэ хүдэлмэри оньһожоруулга хэрэглэхэ эрилтэ табигдана. Ажалай түрүү онол, дүй дүршэл нэбтэрүүлхээр хараалагдана. Нэгэдэлэй 25 бригада ажахын тоосоондо оруулагдаха, өөрын бааза байгуулагдаха юм. Мүн хүдөөгэй барилгашадые гэр байраар хангаха хэмжээн хараалагдаа.

Нэгэдэлэй барилгашад партиин XXV съездые ажалай амжалтаар угтаха зорилготой. Съездын нээгдэхэ үдэр болотор хоёр һарын, мүн барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ энэ жэлэй түсэб декабриин 26 болотор дүүргэхэ уялга абтаа. Түсэбһөө гадуур 700 мянган түхэригэй барилга хэгдэхэ, барилгын шанар һайжаруулагдаха.

Буряадай барилгын управлениин 4-дэхи СМУ-гай начальник **А. И. Рева** барилгада һаад ушаруулдаг дутагдалнууд тушаа тогтон хэлээ. Ажалай журам эбдэхэ ушар ехэ олон. Олон бригада, мастерска участогуудта ажал муугаар эмхидхэгдэнхэй, барилгашад олоор һэлгэгдэнэ. Барилгын инженернэ бэлэдхэл һула байһаар. Барилгые саг соонь зүбөөр түсэблэдэггүй, техническэ документациин муугаар бэлдэгдэдэг ушарһаа бага бэшэ һаад хэгдэнэ.

Барилга зүбөөр эмхидхэхээр, технологи наринаар сахихаар инженернэ бэлдэлгэ хэгдэхэ ёһотой. Мүн машина, механизмуудаар, материалаар, хүдэлмэришэдөөр барилгые хангаха болзор эртээнһээ тодорхойлхо хэрэгтэй. Баригдажа эхилһэн объектнүүдтэ хабсарган табигдаха түхеэрэлгэ саг соогоо асарагданагүй, проектнэ документаци олон ушарта дутагдалтай байна. Жэшээлхэдэ, ханын материал гаргаха Грязнухын завод 1974 ондо ашаглалгада тушаагдаха байбашье, мүнөө болотор технологическа түхеэрэлгээр хүсэд хангагдаагүй зандаа.

Барилгын болзор хорооохо хэмжээ абаха шухала тухай нүхэр Рева тэмдэглэбэ. Нэгэ доро олон барилга эрхилхэ, тиигэжэ мүнгэ зөөри, барилгын материал, хүдэлмэришэдые олон газарта сасаха ушар усадхаха хэрэгтэй.

4-дэхи СМУ 1976 ондо 4,2 миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ даабаритай. Нэгэ доро 13 барилга эрхилхэ юм. Иимэ түсэблэлгэ ехэ буруу. Хэрбээ промышленна барилга дээрэ нэгэ доро 3—4 объект бодходог болоо һаа, жэлдэ 5 миллион түхэригэй хүдэлмэри хэхэ арга бии.

Ажалай гаргаша бага болгохын тула барилгада индустриальна арга үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Тиихэтэй хамта хабсаргамал түмэр-бетон зүйлнүүдые олоор хэрэглэхэ, тэдэнэй шанар эрид һайжаруулха шухала тухай үгэ хэлэгшэ зааһан байна. Барилга-хабсаралгын хүдэлмэри үргэлжэдэнь оньһожоруулхын тула гар үзүүрэй жэжэ ажал, туһалбариин хүдэлмэри, барилгын материал зөөхэ ажал оньһожоруулха хэрэгтэй. Мүн барилгые хэрэгтэй материалаар хангалга эрид һайжаруулха, бригадна подряд үргэнөөр нэбтэрүүлхэ асуудал шиидхэхэ тухай нүхэр Рева онсо тэмдэглээ.

«Дальстальконструкция» трестын Буряадай барилга-хабсаралгын управлениин хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө бригадые даагша **Е. В. Осипов** үгэ хэлэбэ. Промышленна, хэлхээ холбооной болон бусад барилганууудай деталь, зүйлнүүдые хабсарган табидаг, гагнадаг хүдэлмэришэд республикынгаа олон тоото барилгашадай хүдэлмэридэ өөһэдынгөө туһа нэмэри оруулна. Управлениин олон хүдэлмэришэд табан жэлэй, тэрэ тоодо 1975 оной түсэб үлүүлэн дүүргээ.

Гэбэшье, управлениин коллектив бүхы дээрээ түсэбөө дүүргээгүй гэжэ тэрэ хэлээд, энэ дутагдалай шалтагаание элирүүлбэ. Манай управлени гол түлэб Буряадай барилгын управленитэй договор баталдаг юм. Теэд БУС договорно уялгаа дүүргэнэгүй, баригдажа дүүргэгдэхэгүй объектнүүдые хараална. Улаан-Үдэ трикотажна фабрикын хабсаралгын хүдэлмэри манай бригада зургаан һара соо дүүргэхэ байгаа. Гэбэшье БУС-ай энэ барилга муугаар түсэблэһэн ушарһаа бригада ажалаа зогсоохо баатай болоо. Мүн иимэ ушар «Бурятсельмаш» заводой барилга дээрэ үзэгдэһэн байна.

Саашань үгэ хэлэгшэ барилгын шанар һайжаруулха тухай тогтон хэлээ. Управлениин барилгашад ажалайнгаа шанар тушаа бага бэшэ анхарал хандуулна. Теэд энэ анхаралынь заримдаа аша үрэ үгэнэгүй. Хабсаргамал түмэр-бетон зүйлнүүдэй шанар муу байһаар, тиимэһээ ажалда голодоһон гаргагдана. Иимэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг заводууд продукциингаа шанар һайжаруулхын тула оролдохо ёһотой гэжэ тэрэ хэлээ.

Управлениин коллектив 1976 ондо хүдэлмэреэ һайжаруулха зорилго урдаа табяа. Управлениин өөрын бааза байгуулха, гэр байра бодхохо, өөрын саг үргэлжын кадрнуудтай болохо хэрэгтэ туһаламжа хүргэхыень партийна, совет органуудта үгэ хэлэгшэ хандаһан байна.

Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **В. П. Убеев** Буряадай барилгын управлениин хүдэлмэри ба барилгын шанар һайжаруулха хоёр асуудалда үгэеэ зорюулаа. Городой барилгын ба хабсаралгын 27 организациин 15-ниинь, тэрэ тоодо БУС-ай 8 организациин 7-ниинь түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй.

Энэ управлениин организацинууд городто шухала хэрэгтэй барилгануудые эрхилдэг. Теэд түсэбөө жэл бүхэндэ дүүргэнэгүй. Водопроводой, канализациин барилга хэдэн жэлдэ унжагайруулагдажа байһаар. Худалдаа наймаанай ба нийтын эдеэ хоолой предприятинуудай барилга хангалтагүйгөөр хэгдэнэ. Иимэ дутагдалай шалтагаан юуб гэхэдэ, барилгын талмайнуудтахи хүдэлмэри муугаар эмхидхэгдэнэ. Хэрэгтэй кадрнууд саг соогоо бэлэдхэгдэнэгүй, тэдэнэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлэгдэнэгүй. БУС-ай хүтэлбэрилэгшэд иимэ байдалһаа зүб тобшолол хэхэ, 1976 оной түсэб дүүргэхэ талаар зохихо хэмжээ абаха уялгатай.

Город соо ашаглалгада тушаагдаһан гэр байранууудай шанар олонхи ушарта хамгалтатай гэжэ сэгнэгдэнэ. «Һайн» гэһэн сэгнэлтэдэ хүртэһэн барилгануудай хуби оройдоо 31 процент болоно. Шэнэ барилгануудые гоёон шэмэглэхэ материал муугаар хэрэглэгдэнэ. Барилгын газаа талада силикатна хирпиисэ ба штукатурһаа ондоо юумэн хэрэглэгдэнэгүй. Барилга гоёохо материал болохо шаажан ба керамическа плиткэ, байгаалиин шулуун, тусхай бетон, үнгэ оруулха шэрэ гэхэ мэтэ огто хэрэглэгдэнэгүй. Энэ асуудалые Буряадай барилгын управлени, «Главвостоксибстрой» шиидхэхэ уялгатай.

Мүн гэр байранууудай досоо тала нэгэл янзаар хэгдэнэ. Хана бодхоходо, поол хушахада гоёолтын материал мүн лэ хэрэглэгдэнэгүй. Хирпиисэ, избёосхо, модоной зүйлнүүд, хабсаргамал түмэр-бетон зүйлнүүд муу шанартангаар үйлэдбэрилэгдэнэ. Саашадаа барилгын шанар эрид һайжаруулхын түлөө тэмсэл шангадхаха шухала гэжэ нүхэр Убеев тэмдэглээ.

— Барилгын тусхай хабсаралга хэдэг организацинуудай коллективүүдэй хүдэлмэри тухай зүблөөндэ элидхэхэ байһандаа урматайб, — гэжэ «Востоксибэлектромонтаж» трестын хабсаралгын управлениин начальник **Е. В. Коптелов** мэдүүлбэ. Хабсаралгын управлениин хүдэлмэришэд ехэ хүдэлмэри хэнэ.

Субподрядна организаци болохо манай управлениин хэхэ хүдэлмэри гол түлэб жэлэй 4-дэхи кварталда түсэблэгдэнэ. Энэ ехэ буруу түсэблэлгэ болоно. Яараһан, тэбдэһэн ушарһаа голодоһон гаргагдана. Барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ өөрын бааза ямаршье организацида шухала хэрэгтэй.

Манай управленидэ өөрын бааза мүн лэ хэрэгтэй. Теэд һүүлэй хэдэн жэлэй туршада управлениин бааза хүгжөөн бэхижүүлэгдэнэгүй. Генеральна подрядчигууд өөһэдын бааза бодхоно. Харин манай управлениин бааза бариха хүдэлмэри түсэблэнэгүй. Мүн гэр байраар управлениин хүдэлмэришэд хангагданагүй. Хэрбээ БУС табан жэлэй хугасаада 540 байратай болоһон байбал, манай управленидэ оройдоо 30 байра хүртэһэн байна. Тусхай хабсаралга хэдэг организацинуудай хүдэлмэри һайжаруулха тухай зүб эрилтэ табигдана. Тиихэтэй хамта энэ хүдэлмэри хэгшэд тушаа анхарал хандуулха хэрэгтэй.

Манай үе сагай агууехэ барилга гэжэ нэрлэгдэһэн Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадай түлөөлэгшэд зүблөөн дээрэ үгэ хэлээ.

— Байгал-Амарай түмэр замай барилга үргэлжэлүүлхэ гэһэн партиин ЦК-гай проектын үгэнүүд барилгашадые урмашуулба, — гэжэ 53-дахи мостоотрядай модошо дархашуулай бригадир **Л. Е. Лейсон** мэдүүлээд, Литвагай, Эстониин комсомолой түлөөлжэ эльгээһэн энэ отрядай хүдэлмэри тухай хөөрэһэн байна. Нэгэ жэлэй саада тээ Уоян ерэһэн барилгашад Хойто-Муйска тоннелиин малтагдаха газар шадархи хүүргэнүүдые бариха даабаритай юм. Байгаалиин шэмэрүүн хүйтэн уларилай эрхэ байдалда тэдэнэр энэ хүдэлмэреэ эхилһэн байна.

Отрядай барилгашад Чильчигиртэ байрын гэрнүүдые бодхоо. Барилгашад саг зуурын майхангуудһаа дулаан гэрнүүдтэ, хамтын байранууудта ороо. Партиин XXV съездын хүндэлэлэй социалис мүрысөө дэлгэрүүлһэн барилгашад хоорондоо мүрысэнэ. Манай мостоотрядай коллектив 52 дохи мостотрядай коллективтэй, комсомол-залуушуулай бригаданууд Литвагай, Эстониин республиканууудай барилгын бригаданууудтай мүрысөөнэй договор баталһан байна. Барилгын шанар һайжаруулха, ашаг үрыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ энэ мүрысөөн зорюулагдана.

Барилгын шанар шалгаха инспекторнүүдэй, мүн барилгашадай харюусалга дээшэлүүлхэ асуудалда анхарал хандуулагдадаг болоо. Хүн бүхэнэй хамтын хэрэгтэ оруулдаг туһа нэмэри элирүүлхэ, механизмуудай хэр зэргэ хүдэлжэ байһые шалгаха постнууд бригада бүхэндэ эмхидхэгдээ. Мүрысөөнэй үрэ дүнгүүд тусхай стендүүдтэ харуулагдана. Ажалдаа шалгарагшад урмашуулагдана. Хүн бүхэнэй хүдэлмэри элирүүлэн согсолходо, тэдэнэр һайнаар ажаллаха гэжэ оролдоно, хамтын һайн үрэ дүн түйлагдана гээшэ. Барилгашад коммунис ажалай һургуули ба тусхай курсануудта һуралсажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлнэ.

«Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 575-дахи поездын начальник **В. Р. Богач** республикымнай хойто зүгэй аймагуудай экономико хүгжөөхэ зорилгодо БАМ-ай барилгын удха шанар тухай хэлээ. Түмэр замай энэ харгы байгаалиин баялигуудые арад зоной аша туһада зорюулха арга зам нээжэ үгэнэ. БАМ-ай зурын гараха газараар шэнэ тосхонууд, городууд урган бодохонь.

575-дахи СМП-гэй коллектив өөрынгөө зорилго һайн мэдэрнэ. Гүрэнэй түсэб ба социалис уялгануудаа дүүргэхэ гэжэ оролдоно. Коллектив Курла хушуун дээрэ һууриин тосхон бодхожо байна. Магазин, хүгжэмэй һургуули, үхибүүдэй комбинат, столово, клуб, ОРС-ын бааза баригдаа. Даван—Нижнеангарск гэһэн авто-харгын искусственна түхеэрэлгэ, Даван станциһаа Ангоя станци хүрэхэ 180 километрэй түмэр зам зубшаһан авто-харгы баригдажа эхилээ.

БАМ-ай барилгашад партиин XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гэжэ шиидэһэн байна. Нүхэд Еременко, Романов гэгшэдэй даадаг комплексно бригаданууд съездын хүндэлэлэй социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ үүсхэл гаргаһан юм. Поездын бүхы бригаданууд энэ үүсхэлыень дэмжээд, социалис мүрысөөндэ оролсоо. «Хүн бүхэнэй хүдэлмэриин эрхим шанарһаа эхилээд, бултанай ажалда ехэ ашаг үрэ түйлаха» гэһэн уряатайгаар энэ мүрысөөн дэлгэрүүлэгдэһэн байна.

Комсомол - залуушуулай олон бригада КПСС-эй XXV съездын нэрэмжэтэ коллектив гэһэн нэрэ зэргэдэ, мүн ажалай амжалта тухайгаа съездэдэ элидхэхэ эрхэдэ хүртэхын түлөө мүрысэнэ. БАМ-ай барилгашадай арбадахи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэнь лабтай гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Хүдөөгэй барилгашадай урдахи зорилго тухай «Бурятцелинстрой» трестын 173-дахи ПМК-гай начальник **А. М. Рябчиков** тогтобо. Тэрэ 1975 оной хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые согсолон харуулаад, шиидхэгдэхэ ёһотой асуудалнуудта зүблөөндэ хабаадагшадай анхарал хандуулба. Барилгашадай ажалай эмхидхэл һула, барилгын материалаар тэдэнэр саг соогоо хангагданагүй. Барилгын шанар һайжаруулха, ажал оньһожоруулха шухала гэжэ тэрэ зааба. Ашаа үргэхэ кранууд, зарим ажал оньһожоруулха механизмууд дуталдана. Трестын хүтэлбэрилэгшэд иимэ байдал мэдэжэ байгаад, зохихо хэмжээ абанагүй.

Барилгын захил хэгшэд ажалдамнай бага бэшэ һаад ушаруулна гэжэ үгэ хэлэгшэ шүүмжэлээ. Тэдэнэр жэлэй түрүүшын 2—3 һара соо барилгашадтай договор баталхаар бэлэн бэшэ байна, барилгада мүнгэ помолжо шаданагүй. Тиигэжэ үнэтэ саг дэмы һалана. Мүн проектно-сметнэ документаци олон ушарта муугаар бэлдэгдэнэ. Ямар нэгэ барилгын бодхоогдожо эхилхэһээ хойшо проектыень хубилгаха ушар дайралдаһаар. Калининай нэрэмжэтэ совхоздо баригдажа эхилһэн эбэртэ бодо малай фермын, ОПХ-гай фермын проектнь хубилгагдажа, үлүү ажал, гаргаша хэгдэһэн байна.

Эрдэмтэд болон барилгын организацинуудай коллективүүд хоорондоо харилсаатай болоо, тэрэнииень улам хүгжөөн бэхижүүлхэ шухала гэжэ Зүүн-Сибириин технологическа институдай профессор **А. А. Холодкова** мэдүүлбэ. Институдай профессорско-багшанарай коллектив барилгын организацинуудай захилаар шэнжэлгэ, барилгада аша туһатай материал хэрэглэхэ туршалга хэдэг болоо. Тэдэнэй туһаламжаар институдта шэнэ лабораторинууд эмхидхэгдэһэн байна. Эрдэмтэд барилгын холын хараата зорилго, БАМ-ай барилгатай холбоотой асуудал шиидхэхэ хэрэгтэнь туһаламжа хүргэнэ. Барилгын нютагай материал шэнжэлхэ, хэрэглэхэ хүдэлмэри саашадань үргэлжэлүүлхэ шухала гэжэ нүхэр Холодкова онсо тэмдэглээ.

— Манай управлениин коллектив үнгэрһэн табан жэлэй туршада 50 гаран элдэб барилга ашаглалгада тушаагаа, — гэжэ Буряадай барилгын управлениин 7-дохи СМУ-гай бригадир **В. К. Рубцов** хэлээ. — Гэбэшье коллективнай 1975 оной гүрэнэй түсэб ба ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабари дүүргэжэ шадаагүй.

Саашань үгэ хэлэгшэ барилгын үйлэдбэри хүгжөөхэ, барилгада техническэ дэбжэлтэ түйлаха асуудалнууд тушаа тогтоо. Барилгын инженерно бэлэдхэлэй муу байһан тухай элидхэлшэ тон зүб тэмдэглэбэ. Энэнииие олон жэшээ дээрэ харуулмаар. ДСК-гай шэнэ заводой барихадаа бригада олон бэрхэшээлтэй дайралдаа. Техническэ документаци олон дахин хубилгагдаһан, барилгын хэрэгсэл, материалнууд һэлгэгдэһэн байна. Тиигэжэ үлүү хүдэлмэри хэгдээ, материал гаргашалагдаа.

Барилгын талмай ехэ хүдэлмэри үшөө оньһожоруу-

Ж. Тумуновай түрэһөөр 60 жэлэй ой

УРАН БЭЛИГТЭ ДУУШАН



Чимит-Рэгзэн НАМЖИЛОВ

ЖАМСО ТУМУНОВАЙ ДУРАСХААЛДА

Намарай сагай ерэхэ холо үдышье һаа,
Надхажа байһан намаа набшын дундаһаа
Нарая хээтэй һайхан сэсэг найгаба,
Найган гунхаһаар гэнтэ аалихан унаба.

Эшэһээ таһарһан энэ хайрата сэсэгэй
Эрдэни арюун үнгэнь халташье буураагүй —
Түрэй мүнгэн шүүдэртэ угаагдан һэргээд,
Үе дээрээ үндыжэ арайл шадаагүй....

Нэмгэн даруу нарата үдэрэй ерэхэлээр
«Нойрһоо һэриһэн талань» хододоо һэбшээлхэл
Аюулта һалхинда шэрбүүлэн унаһан сэсэгээ
«Алтан бороогой» мүнхэ дуһалаар сүршэхэл.

1955 он.

ҺАНАН ДУРСАН БАЙХАДА...

1930 ондо гээшэ һэн ха. ... доторнай колхоз байгуулга түлэг ябажа байһан манай нютагта «Саханай» коммуна, нэгэ артель ТОЗ байгуулагдаа бэлэй. ...коммунаһаа, Жамсо Тумунов ТОЗ-һоо Табтаанайн ...уулиин 3-дахи класста ...һэн хабди. Тумунов ...иин һониной редактор байһан, харин би орлогшонь бэлэйб.

...нэг бэшэг мэдэхэгүй ябаһан ...усадхалгада эдэбхитэй... хабаадалсагша һэмди. ...үедэ хуушан монгол ...һоо гаража, латин алфабит ороһо байһан саг һэн. ...бэшэг мэдэхэ хүнүүд ...омор, мэдэхэдээшье хуушан монголые мэдэдэг байһан. Бидэнэр суббото бүхэндэ ...удаар ябажа, эдэбхитэ... суглуулан, лата үзэг заадаг һэмди. Хэшээлэй һүүлээр ...н ажалай ашаг үрэ ту... хөөрэлдөөнүүдые хэгшэ ...бди.

Ингэһээршье үбэл үнгэрһэн ... хамтын ажалай түрүүшын хабар эхилээгшэ һэн. Манай «Саханай» коммунын ... хабарай тарилгада ехэ ...хэл хэбэ. 1929 ондо ...» трактортай боло..., удаань «Путиловец» ... трактортай болоо бэлэй. ... үедэ энэ хадаа гайхамшаг ... ушар һэн. Дүтын тосхоной ...һаа хүнүүд зорюута ...ор харахаяа ерэгшэ бэлэй.

Бидэнэр 3-дахи класс... һурагшад тарилгын ... сар туудаг бай... Газар хаха..., борнойлгодо хабаадалсаабди. Манай коммунынхид 100 гектар талмайда шэнэнисэ таряа һэн. Тэрэ үедэ энэмнай тон ехэ гэжэ тоологдодог байгаа. Аймагай һая байгуулагдаһан «Хамтын ажал» газетэдэ энээн тухай бэшээ бэлэй.

Тумунов бидэ хоерые 3-дахи класһаа табадахида оруулба.

Удаань комсомолой гэшүүд болоо һэмди. Жамсо комсомолой эмхиин секретаряар һунгагдаа һэн. Кулагуудтай, ламанартай, колхозой үйлэдбэридэ һаад хэгшэдтэй тэмсэдэг байгаабди. Элдэб зүжэгүүдые табидаг, наада харуулдаг һэмди. Аймагайнгаа тосхонуудаар соёлой хүдэлмэри дэлгэрүүлхэ ажал хэдэг бэлэйбди.

Жамсо хүтэлбэрилхы, эмхидхэхы ехэ шадабаритай һэн. Комсомолой эмхиин секретаряар хүдэлмэрилхэ зуураа, залуушуулай һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулдаг бэлэй. Педагогическа совед гэшүүн байгаа.

1934 ондо бидэнэр һургуулияа дүүргэжэ. Шэтэ хото экскурсида ошообди. Тэндэһээ бусаһанайнгаа һүүлээр ажабайдалайнгаа замаар иишэ тиишээ тараабди.

Би 1937 онһоо хойшо Табтаанайн дунда һургуулида багшалнаб. Манай һургуулиинхид Ж. Тумуновай жара наһанай ойе угтахаар бэлдэжэ байна.

Табтаанай тосхоной нэгэ үйлсэ Ж. Тумуновай нэрээр нэрлэгдэнхэй.

Г. ДАМПИЛОН.
Агын округ.

ЗОХЁОЛШО, ГРАЖДАНИН, КОММУНИСТ

ЖАМСО Тумуновай зохёолойнгоо ажал анха эрхилжэ эхилхэдэнь, манай Буряадай уран зохёол эгээл эдир залуу наһан дээрээ ерээд ябаа. Томо томо романууд, ехэ ехэ поэмэнүүд, зүрхэ хүдэлгэмэ пьесэнүүд һаял бэшэгдэжэ гү, али зариманиинь бүри «лагбан» соогоо байгаа.

1936—1939 онуудай үеэр, илангаяа Улаан-Үдэдэ хүдөө ажахын коммунис дээдэ һургуулида һуралсажа байхадаа, Жамсо Тумуновай поэтическэ хоолой анхан гаража, жэл бүри улам шанга, улам хонгёо, аялга хухалгаар һайхан болоно байба.

Энэ үедэ буряад арадай үндэһэн литература үргэнөөр һуурижажа, тэрэнии хүгжөөхэ табисууртан хүдөө нютагһаа һургуулида һураһан бэлигтэй хүнүүд улам олошоржо, улам жэгдэржэ, улам мэргэжэжэ байба, Тэдэнэй дунда Жамсо Тумуновай сарюун шарай, тэрэнэй эдирхэг бата алхам, тэрэнэй онсо хонгёо аялга улам элирхэй, нугархай, түерхэй болоһоор үзэгдэбэ.

Залуу наһанай богоһо
дээрэ
Залан сэхэ зогсожо
байнаб.
Шэн бодолой орьёл өөдэ
Шэнэ һаналаар дабхин
ябанаб...

Ингээд лэ Жамсо Тумуновай уран харгы эхиеэ татаа һэн.

Уданшьегүй, 1938 ондо. «Сэсэгмаа» гэжэ томо пьесэнь бэшэгдэжэ, буряад драмын театрай сценэ дээрэ анха табигдаад, олоной анхарал гансата татаба. Тэрэ пьесэнь мүнөө һэльбэгдэжэ табигдаад, буряад драмын театрай репертуарта бата һууриияа эзэлэнхэй. 1940 ондо «Зүжэгүүд» гэһэн түрүүшынь ном хэблэгдэбэ. Тэрэһээ соонь «Сэсэгмаа», «Хүлэ дээрэ», «Шоолой» болон бусад хэдэн пьесэнүүдынь анха хэблэгдэжэ, олоной үзэмжэдэ табигдаа.

Тиигээд лэ... дайн... Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилбэ.

Одер мүрэнэй долгиие
Онгосоор удар татуулаад,
Берлинэй шэрэм боолтые
Бэлнгэй ошоор
хаялуулаад,
Байгал, шамдаа
бусахалби,
Заяраа шамтаяа
хубаалдахалби—

гэжэ дуулаад лэ, эрэлхэг нүхэрнай дайнда мордоо бэлэй. Теэд зохёолойнгоо ажалда сүлөө оложо ядаагүй, ами дараха сагаашье уран бүтээлдээ хэрэглэжэ шадаа. Зүгөөр гуурһаниинь жада мэтэ хурса боложо үгөө. Энээн тухайгаа өөрөө иигэжэ бэшэһэн байдаг:

«1941—1942 онуудай хүндэ шэрүүн үедэ би ябаһан лэ газартаа: машина дээрэшье, вагон соошье, полигон дээрэшье, магазин соошье, һуралсалай походой ойр зуурын забһарлалгын үедэшье, хаа хаана илгадгүй, зэрлиг фашистнарай түрилтые эсэргүүсэн, хүдэр баатар үбсүүгээрэ хада хабсагай мэтэ хаалта хэжэ бодоһон советскэ хүнүүдэй габьяа жабхалан тухайда, мүхэшэгүй зориг ба шэшэршэгүй гар тухайда һонирхолтой хөөрөөнүүдые соносогшо һэм.

Элэ хоорөөнүүдэй нэгэнһээ «Талын бүргэд» гэжэ рассказ бии болоо һэн...»

Тэрэ рассказынь, мүн бусад тиимэ зохёолнуудтай хамта 1942 ондо Улаан-Үдэдэ ном боложо гараба. Жамсо Тумуновай зохёолнууд 1952 ондо «Мартагдашагүй үдэрнүүд» гэһэн гаршагтайгаар, авторай оршоолтойгоор хэблэгдэһэн байна. Гадна агууехэ Илалтын 30 жэлэй алдарта ойдо зорюулан, Буряадай номой хэблэл Жамсо Тумуновай фронтовой зохёолнуудые сүм согсолжо, урдань хэблэгдээгүй байһан тэрэнэй статьянуудые, «Наранай орохо зүг тээшэ» гэһэн повестиие «Офицерэй дэбтэр. Үдэр бүриин тэмдэгүүд» гэжэ тон һонирхолтой фронтовой дневнигые оруулалсан хэблээ. Энэ номойнь али али талаһаа һайшаагдажа, «Книга-75» гэдэг бүхэдэлхэйн номой выставкэдэ табигдаһыень тэмдэглээд абая.

Жамсо Тумунов 1944 ондо фронтын түрүү шугамда, дайнай гол бурма соо ороходоо, офицерэй сүүмхэ соо «Эхын юрөөлөөр» гэһэн поэмын номтой (тэрэнь 1942 оной эсэс багта Улаан-Үдэдэ хэблэгдэһэн байгаа), «Талын бүргэд» гэһэн рассказуудтай, мүн бэшэгдэжэ байһан ехэ ехэ зохёолнуудай эхин хуудаһануудтан, тэмдэглэлнүүдтэй, толгой соогоо бүри олон зохёолнуудан бодомжонуудтай алхалан ябаа һэн.

Хүсэлөө дүүргэлсэжэ, хүлэгөө һүүлдэлсэжэ ерэһэн Тумуновай зоригжоһон сэдьхэл сооһоо хурса удхатай, хурдан мүртэн фронтовой шүлэгүүд олоор бэшэгдэжэ, тэдэнь «Илалтын гимн» гэһэн согсолбори боложо хэблэгдээ һэн. «Сүхэ-Баатар» гэжэ поэмэ бүри дайнай эхеэр, бэшэжэ эхилһэн аад, одоол дүүргэжэ, 1946 ондо хэблүүлбэ. Амгалан байдалаа, ажахыгаа һэргээн бодхоожо эхилһэн ажалай үеые харуулһан «Шэнэ шүлэгүүдэйнь» согсолбори, «Жаргалантын галнууд» гэжэ поэмэнь гараба.

Зүгөөр Жамсо Тумуновта элитэ ехэ уран зохёолшын үндэр хэргэм олгоһон тэрэнэй прозо онсо тэмдэглэгдэхэ, тусгаарлан сэгнэгдэхэ ёһотой. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэнэй «Нойрһоо һэриһэн тала» гэдэг роман бүхы буряад литературын түрүүшын томо захата байгаа. Бүри дайнай урда тээ ухаандань һанаашалагдаад, бүхы дайн соо сэдьхэлдэнь эдеэшэжэ ябаһан роман дайнай һүүлээр нилээд хурдаар бэшэгдэһэн юм. Тиигэжэ 1949 ондо хэблэгдэбэ. Тэрэ дороо олон гүмэн уншагшадай халуун һайшаалда хүртэжэ, тэдэнэй үбэр соохи, стол дээрэхи һудар болоо һэн. Тус романиинь 1950 ондо Москвада болоһон буряад литературын неделидэ үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө һэн. Тэрэнь буряад, ород хэлэн дээгүүр олон удаа дахин хэблэгдээ.

«Нойрһоо һэриһэн тала» буряад нютагуудаар үнгэрһэн граждан дайнай түүхые домоглоно. Жамсо Тумунов энэ ехэ түүхын элбэг материалнуудые ниитэлэн бүридүүлээд, уран һайханай мүнгэн һаба соо эюулэжэ, шадамар бэрхэ гараар бүлэжэ, тоһо шэмыень абаад, арад зондоо табиһан оюун бэлиг түгэлдэр уран зохёолшо, арадай ёһотой гэгшын зохёолшо байһанаа харуулаа! Тэрэнэй роман соогоо гаргаһан таби гаран хүнүүдэй хуби заяан: романай гол герой Дэлгэр Доржиев, тэрэнэй «ханилсан ганса» Сэсэгмаа мүнөөшье манай дунда ябана. Элитэ революционернүүд Нима Бороев, Анатолий Михайлович Петровород ба буряад арадуудай хоорондохи хани барисаае шэрээлсэн, зоной зүрхэндэ мүнхэ оршоно. Тиихэдэ ангиин дайсад Табхайн Дугар, Тоһото, Шодон мэтын харатан үни хада үнэһэн тоборог болоһхой.

Жамсо Тумунович 1939 онһоо хойшо партиин гэшүүн, олониитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан юм. Уран зохёолшодой холбоонон харюусалгата секретаряар хүдэлөө. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи партийна дээдэ һургуули дүүргээд, Буряадай искусствын хэрэгүүдэй управлениин начальнигаар хүдэлөө. Тиигэбэшье зохёолойнгоо ажалые хэзээшье хойшолуулжа байгаагүй, бишыханшье заб сүлөөгөө сүм зохёол дээрээ хэрэглэжэ шададаг һэн.

«Хойшолуулашагүй түрүүшынгээ зорилго» болохо «Алтан бороо» гэжэ романаа Жамсо Тумунов түгэсхөөшье һаа, хүсэд мүлижэ дүүргэнгүй, бүрин хүсэндэнь оруулангүй мордошоһон байхань халагтай агша. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеые харууһан энэ романиинь өөрэйнь үгыдэ, 1956 ондо хэблэгдээ һэн.

Буряадай элитэ томо зохёолшо Жамсо Тумуновай зохёолнуудород хэлэн дээрэ олон удаа гараа. «Сүхэ-Баатар» гэжэ поэмэнь «Нойрһоо һэриһэн тала», «Алтан бороо» гэжэ романуудынь, мүн «Илалтын гимн» гэжэ шүлэгүүдэйнь согсолбориород дээрэ оршуулагдажа, Улаан-Үдэдэ, Москвада хэблэгдээ. Гадна Ж. Тумуновай номууд немец, венгр, чех, словак, монгол хэлэнүүд дээрэ оршуулагдажа, тэдэ оронуудта хэблэгдэһэн байна.

Жамсо Тумуновай 21 жэлэй саада тээ, дүшэшье хүрөөдүйхэн дүлэтэ наһандаа манһаа хахасаһаниинь шаналалтай. Энэ үнгэрһэн үедэ, хэды олон зохёол бэшэхэ байгааб гэжэ һанаад үзэхэдэ, досоо уйтардаг. Оюун бэлиг сооһоо удхалжа, манда үлөөһэн уран һайхан зохёолнуудыень лэ уншажа, тэрэнэй байгуулһан дайшалхы болон ажалай габьяануудые дурдажал, сэдьхэлээ бага дарад гэнэбди.

Арад зоной үмэнэ үнэн сэхэ хүбүүнэйнь габьяа ехэ. «Добтолжо ябаһан батальоной урдаһаа эрид шангаар эсэргүүсэн бодоһон фашистнуудые угтажа, гвардиин ахалагша лейтенант Ж. Т. Тумунов боецүүдээ дахуулан орожо, өөрсэе баатаршалгын жэшээ харуулаа», —гэһэн сэрэгэй командованиин характеристикыешье уншаад үзэгты. Фронт дээрэ баатаршалга гаргаһанайнгаа түлөө «Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай I ба II шатын орденуудаар болон медальнуудаар шагнагдаа. Дайнай һүүлээр, амгалан байдалай ажал дээрэ, 1948 ондо «Ажалай габьягай түлөө» гэһэн медаляар шагнагдаа һэн.

Мүнөө манай мартагдашагүй нүхэрэй олон тоото номууд залуу зохёолшодой зүрхэндэ шангаар хадуугдажа, үнэн сэхэ албанай, эсэшэ сусашагүй ажалай үльгэр жэшээ боложо үгэнэ. Зохёолшо, гражданин, коммунист Жамсо Тумунович Тумуновай таанадта орхиһон гэрээд шүлэгүүдые һанажа ябагты:

Амаршалнаб, таанадые,
залуу нүхэдни,
Али тухай һайхан бэ
танай хэрэг!
Үдэ голой урдахада
ялбадаг людэд—
Хүсэлтнай далайн
долгиндо хүрэг!
Ябагты, дабшагты
урагшаа,
Ямаршье дабаанда
зогсонгүй,
Гал дүлэн соогуур
шармайгты—
Гартнай шүрбэһэтэй,
Толгойтнай бэлигтэй
байг!

Ц. ГАЛСАНОВ, поэт.

ТАЛЫН БҮРГЭД

Һаяхан сэрэгэй уялгата алба Буряадайнгаа Улаан тугта морин сэрэгтэ дүүргээд, ута хормойтой шинельтэй, шобогор шлём малгайтай хүн Хори дээрэ хэды хоноод, Яруунын Эгэтын һургуули ошохоёо үдэшэлэн ерэдэг почтын машина угтабаб. Почтыншье машина ороно ерэбэ даа. Үдэр почтын начальнигһаа абаһан тэмдэгээ харуулжа, машинада һууха болобоб.

Машина дээрэ баяртай гарахадаа, хара хурьган энгэртэй, хүхэ бүд гадартай, ута ханшытай буряад дэгэлтэй, дүүрэн сагаан шарайтай хүбүүнтэй зэргэлжэ һуубаб.

— Та хаана ошохобта? — гэжэ тэрэ асууба.

— Би Эгэтын һургуули ошожо ябаһан хүм даа.

— Танай нүхэр тэндэ багшалдаг гү? Цокто Номтоев бэшэ гүт?

— Тиимэ.

— Танилсая! Би Жамсо Тумунов гэжэ нэрэтэйб. ВЛКСМ-эй Яруунын райкомой пионерэй таһагые даагшаар хүдэлнэб. Дээдэ-Үдэ албан хэрэгээр ошоод бусажа ябанам, — гэжэ эхилээд лэ, Яруна нютагтай һайн танилсуулаа һэн. Тэрэ үедэ Яруунын совхозой газетын редактораар хүдэлжэ байһан Ж. Балданжабон тухай, залуу бэшэгшэд, тэдэнэй гаргадаг «Булаг» журнал тухай хөөрэлдэжэ, нүхэд болон танилсашоо бэлэйбди. Хөөрэлдөөндөө амаа халажа, Тайлууд хүрэһэнөөшье мэдэнгүй, һүни ерэбэбди. Почтоо тушааха үедэнь Жамсо намайе Эгэтын гол хүрэтэр үдэшөөд:

— Энэл харгыгаараа сэхэ, тэрэ бүрылдэгшэ сонхын гэрэл шэглэн ошохош. Эгэтын колхоз байха, улаан гэр-һургуули. Зай, иигээд хамта хүдэлхэбди, — гэбэ.

Саһаншье ороодүй, хожомой намар байгаа. Захаараа хайнагтажа байһан Эгэтын гол солдат сабхяараа ойможо гараад. Эгэтэ шэглэн алхалшоо һэм.

«Голдо һаатангүй, оймоод лэ гараа һэн», — гээд Жамсо бүри хожомынь намайгаа гасаалагша һэн. Эгэтын һургуулида багшалжа захалбаб. Нээрээшье Жамсо Тумуновтай ехэ тааража, хамта хүдэлөөбди. Хододоо һургуулинуудаар ябадаг, пионер, һурагшадтай уулзалга хэдэг, һанаамгай, эдэбхи гарган хүдэлдэг һэн. «Энэ пионерэй дуу ородһоо оршуулая, ухибүүдтэ зорюулһан жаахан зүжэг бэшээд туршая», — гэхэ. «Бэшэдэг һурагшадые элирүүлэн туһалжа, «Булаг» журналда зохёолыень эльгээ. А. Гайдарай зохеолоор пионернүүдэй үдэшэ үнгэргэты», — гэхэ мэтэ даабари дээрэ дээрэһээнь манда үгэхэ.

Янгинама үбэл хоёр эдэбхитэн бэшэгшэдээ абаад эхилэн бэшэгшэдэй слёдто ерэ гэһэн дуудалга гэгээрэлэй таһаг, комсомолой райком хоёрһоо ерэбэ. Би һургуулиингаа ханын газетын редактор, 4 дэхи классай эрхим һурагша Цыбан-Доржи Дугаровые Груня Таршанаева хоёрые абаад, һургуулиингаа хүрин мори шаргалжа, Нарһата оробоб. Гүндэһөө «Булаг» журналай эдэбхитэн олоороо ерэбэ. Тэдэнэй дунда З. Цыдынов, С. Бадмаев, Санжиев гэгшэд бии һэн. Ехэ һонин слёт болоо бэлэй. Элдэб конкурс болоо, олон хабаадагшадта шан үгөө. «Булаг» журналда хэблэгдэһэн зохёолнуудые зүбшэн хэлсэгдээ. Һүүлдэ партиин райкомой нэгэдэхи секретаритай уулзалга болоо.

Хабарай амаралта соо ехэ бэлэдхэлтэйгээр бүхы һургуулинуудай хабаадалгатай хүүгэдэй уран һайханай харалга боложо. Хоца Намсараев уригдажа ерээ һэн. Эндэ ерэхэдээ. Хоца Намсараевич суута. «Орьёл өөдэ» гэжэ шүлэгөө уншаа бэлэй. Тэрэ шүлэгынь «Булаг» журналда түрүүн хэблэгдээ.

Жамсо Тумунов Москва пионерэй хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөндэ ошохо зуураа, тэрэ үедэ гэгээрэлэй министрэй орлогшо байһан Н. К. Крупскаяда орожо бараалхаад холын заха Яруунада пионерэй ордон барюулха зүбшөөл абажа ерээд. энэ ордоноо богонихон саг соо өөрөө ударидажа барюулаа һэн.

Ж. Тумунов Яруунада хүдэлжэ байхадаа, уран зохёолоор һониоходог, бэшэжэ туршадаг ябаа. «Сэсэгмаа» гэжэ зүжэг бэшэжэ эхилээ.

Һүүлдэ город ерээд, һуража байхадаа, «Ногоон базарай» тэндэ, жаахан таһалга соо байдаг байгаа. Нэгэтэ намай абаашажа, хани нүхэр Хандатаяа танилсуулаад, «Сэсэгмаа» зүжэгөө роман болгожо байһанаа хөөрөө һэн.

Саашадаа Жамсатай хододоо харилсаа холбоотой ябаабди. 1940 ондо номой хэблэлдэ редактор байхадаа, минии «Хүсэн» гэжэ шүлэгэй суглуулбариин редактор болоо һэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай урдахануур болон дайнай жэлнүүдтэ Ж. Тумунов олон зохёол шууд бэшэжэрхёо. Дайнай түлэг үедэ фронт дээрэ Жамсаһаа бэшэг абажа, баярлагша һэм. Тэрэнэй бэшэг ямар нэгэ гэрэлтэй зориг түрүүлдэг. уран зохёолой саашанхи хүгжэлтэдэ һанаагаа зобоһон бодолнуудаар нэбтэрэнги байгша һэн.

Мүнөө һанахадам, Жамсо Тумунов болбол түрүү, урагшаа һанаатай, зориг сэхэтэй, уран зохёолой ажалда урагшаа шуумайн ородог ёһотой «талын бүргэд» хүн ябаһан байгаа.

Жамсо Тумуновай эдир залуу наһандаа сэлгээ Яруунада үрэ ехэтэйгээр хүдэлһыень тэрэнэй барюулһан Пионерэй ордон, «Алтан бороо» гэжэ роман гэршэлэн мүнхэлнэ.

Цокто НОМТОЕВ
уран зохёолшо. Социалис Ажалай Герой.

БИДЭНЭЙ ТҮСЭБ ИИМЭ

Түрэлхи литератураяа үзэжэ байһан һурагшадта манай уран зохёолшо Ж. Т. Тумуновай зохёохы ажал ябуулга хадаа тон ехэ удха шанартай байһаниинь хэндэшье мэдээжэ.

Тиимэ һэн тулань һургуулинуудта энэ ойе ямар түхэлтэйгөөр үнгэргэхэ болоноб гэжэ баһал бодогдоно ха юм.

Нэн түрүүн программаар хараалагдаһан зохёолнуудыень абажа, хэшээлнүүдтэ үзэхэдөө, улам һонирхолтойгоор, мартагдашагүйгөөр үнгэргэхые оролдогдоно гээшэ.

Саашань уран зохёолшын зохёолнуудые гүнзэгыгөөр, һайнаар, хүсэд дүүрэнээр үзэхын тула кружогуудайнгаа ба факультативайнгаа хүдэлмэриие баһал тэрэ ойгой холбохо гэжэ түсэблэгдэнэ гэбэл: «Буряадай элитэ уран зохёолшо Ж. Тумунов — драматург, поэт, олониитын ажил ябуулагша, фронтовик» гэһэн темэнүүдээр кабинет соохи стенд шэмэглэхэ, зохёохы ажалыень харуулһан альбомуудые, планшет хэхэ. Илалтын 30 жэлэй ойтой холбон 5—8-дахи класснуудай факультативна хэшээлнүүдтэ уран зохёолшын дайнай үедэ бэшэһэн зохёолнуудые үзэхэ.

Мүн баһа 9-дэхи классуудта «Нойрһоо һэриһэн тала» гэжэ романаарнь конференци үнгэргэгдэхөөр, бусад классуудай һурагшадай бэшэһэн найруулгануудай, зурагуудай выставкэ эмхидхэхээр түсэблэгдэнэ.

Эсэслэн, тэрэнэй зохёохы ажалые шэнжэлхэ талаар хэһэч юумэеэ согсолон, ехэ программатай үдэшэ февраль соо үнгэргэхөөр хараалабабди.

Уран зохёолшын номуудайнь выставкэ эмхидхэхэ, һургуулиин болон һурагшадай библиотекын һаҗдо номуудыень худалдан абаха шухала. Ниитэдэ зорюулан, «Ж. Тумуновай творчествотой дахин дахин уулзагты» гэһэн темээр лекци уншалгатайгаар хүдөө нютагуудаар ябажа, концерт табиха, түрэлхидэй суглаа үнгэргэхэ хүдэлмэри март соо хараалагдана.

С. ЦЫБАНОВА,
Хоринын 1-дэхи дунда һургуулиин багша.

РАССКАЗ

Жамсо ТУМУНОВ

БАЙГАЛАЙ ҮМЭНЭХИ ХҮБҮҮН

Залуу сержант Базаровые дүрбэн боецүүдээ абаад, тагнуулда гараха гэжэ захирба. Сержант — багжагар улаан шарайтай, нахид гэһэн набтаршаг хамартай хүбүүн бэеынгээ шуран шадамарта найдаһан янзатай омог дорюунаар командирайнгаа үгые дабтаад, нүхэдөө дахуулан, буртаг шэдхые шэглэн гараба.

Үдэшын наран хадын оройхондо ерэнхэй, орохынгоо урда үшөө һайса шарахые хүсэһэндэл дулаан элшээ дэлгэнэ. Хойто хабсагайн хярада малгай мэтэ баглайн байһан үүлэн наранай туяаһаа һурдэһэн янзатай дуратай дурагүй зүүлэнэ. Ойро тойрон абяа шэмээгүй, үбһэнэй үеын колхозой үдэшые һануулна. Бүтүү набшаһатай боролжо бургааһанай палаа дээгүүр элдэб янзын шубуудай пинспинис гэлдэн даллараа набшаһа хүдэлгэн ниидэхэнь соностоно.

«Ямар гоё үдэшэб!» — гэһэн бодол Базаровай зосоо эзэгүй ороодхино. Тиин тэрэ энээндэ дураа гутаһан янзагай буугаа шанга адхаад, алхасаа нэмээдхинэ. Тиигээд аман соогоо өөртөө хэлэнэ: «Ши ямар нэгэ һанаа амар басаган бэшэ ха юмши. Тагнуулда ябаһан боец-сержант».

Базаров боецүүдтээ үнэгэн мэтэ шуранаар бүлэнсэг бүхэниие хараһаар, танил гүбээ дээрэ гараба. Урдань абар табар модотой наринхан хүнды харагдана. Тэрэ хүндын дундуур Н. мүрэн урдана, тэрээнэй саада таладань — үргэн тала, наада эрьеэрнь сэсэглэжэ байһан шугы. Боецүүд нэгэ бага амяа дараад, хайр шулуутай гүйхэн жалгые уруудан, гол тээшэ бууба.

Иигэжэ ябатарнь, гэнтэ буугай няжаганаха дуулдажа, улаан армеецүүдэй толгой дээгүүр, шэхэнэйнь хажуугаар һомонууд эдишэ бэдэрһэндэл хиигэнабад.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).



ЭРХИМ НҮХЭР ТУХАЙ ҮГЭ*)

Би Жамсо Тумуновтай 1938 онһоо хойшо танил һэмбди. Ехэ нүхэсэһэн, зохёолнуудаа зүбшэн хэлсэһэн, бэе бэеэшье һайса шүүмжэлэлсэһэн нүхэд байхабди.

Би мүнөө эндэ 1950—1955 онуудта Жамсо Тумуновтай уулзаһан, хөөрэлдэһэн, нүхэсэһэн тухайгаа тобшохоноор хөөрэхэмни...

1950 ондо Москвада болоһон буряад литературын декада хоногто бэлэдхэлэй хүдэлөөр нэгэтэ Цэдэн Галсанов, Жамсо Тумунов бидэ гурбан Александр Фадеевтэ орообобди. Цэдэн Галсановнай тобшо зохидоор элидхээ һэн. Һүүлдэнь «Хорошо, бэлдэгты, һайса бэлэдхэгты, ...» гэлсэлхабди. Ши, Жамсо Тумунов, манай хиигэй хамта эндэхи, Москвагай хэблэлэй газарнуудаар ябажа, шалгажа бай» гэһэниинь һанаандам ороно. «Александр Александрович гээшэмнай ехэ хүн ха юм даа. Энэ хүнэй сэдьхэл, нэрэ хүндэ...» — гээд, Жамсо Тумунов хэдэн удаа дабтаа бэлэй...

Тиимэшье удаан болонгүй 1950 он гаража, тэрэнэй һүүлэйнь һара — декабрь бултайжа ерэбэ. Буряад уран зохёолой долоон хоногшье Москвада эхилбэ. Эдэ үдэрнүүдые үнгэргэлгэдэ Жамсо Тумунов эдэбхитэйгээр хабаадажа, буряад литературын прозо болон поэзидэ онсо һуури эзэлдэг зохёолшо байһанаа тобойсо харуулба. Хэдэн олон уулзалганууд дээгүүр Жамсо Тумунов өөрынгөө уран хурса, удха түгэлдэр шүлэгүүдые уншажа, үргэн ниитэ москвагайхидые һонирхуулхаһаа гадна, үгэ хэлэхэдээ, «Эдэ үдэрнүүднай буряад уран зохёолой, буряад арадай бүхы соёл гэгээрэлэйнь һайндэр мүн» гэжэ тэмдэглэһыень мартанагүйб.

Долоон хоногой үедэ ходол хамта ябаһамнай элихэн һанагдана. Энээнииемнай харуулһан фото-зурагуудшье олон бии. Нэгэ зурагайнь арада иигэжэ бэшээтэй:

«Бидэ хоёрой хани нүхэд ябаһанай дурасхаал болгон, Москвада болоһон буряад-монгол уран зохёолой вечернүүдые мүнхэлэн энэ зураг бэлэглэнэм.

Шинии нүхэр Жамсаһаа».

Энэ зурагыень харахадаа, минии сэдьхэл соо нэгэ үедэнь аргагүй гэрэлтэй, нүгөө үедэнь, һөөл уйдхартай болодог. Юундэ? Жамсо Тумуновай гэрэлтэ һайхан ажабайдалыень, ажал хэрэгыень бага зэргэ мэдэжэ, тэрээнтэй нүхэсэһэмни һайхан, һаруул байна ха юм. Эрхим нүхэрэйнгөө эртүүр наһа барһандань гомдолтойб.

Һургуулияа дүүргээд, Жамсо Тумунович Москваһаа 1951 ондо бусажа ерээ һэн. Бидэ, нүхэдынь, халуунаар угтаа бэлэйбди. Удааншье амарангүй, искусствын хэрэгүүдэй управлениин начальнигаар хүдэлжэ эхилээ.

Жамсо Тумунов хүнэй һайн һайхан шанарые хадагалжа шадаһан, урин сэдьхэлтэй, зөөлэн зантай, халуун зүрхэтэй хүн һэн. Нэгэ зунай һүүл багаар, намарай эхиндэ — Жамсо Тумунов, Дандар Аюшеев бидэ гурбан нүхэд Дээдэ-Онгостой гарабабди. Гайхалтай сэлмэг дулаахан үдэр байгаа бэлэй. Арюун һайхан агаараар амилан, намарай наранай элшэдэ жэгнүүлэн ябахада, ямар һайхан, ямар үлзы гоё гээшэб! Ингэжэ ябахадаа, Жамсо Тумуновай сэдьхэлынь жаргалаар дүүрэн байгаа һэн. Һүүлдэнь «сэсэг түүе» гэжэ үхибүүнэй хэлэдэг хоёрхон үгэ хэлээ бэлэй. «Сэсэг түүхэ». Энээхэн хоёр үгэ соо ямар зөөлэхэн зач абари, сэдьхэлэй сэлмэг һайхан һанал зэдэлнэ гээшэб! Энээхэн хоёр үгэ соо хүнэй һайн һайхан шэнжэ шанар толорно. Энээхэн хоёр үгэ соо дэлхэй түбиин хододоо сэсэглэн байхые хүсэһэн хүсэл харагдана. Иимэл даа хүнэй һайхан һанал. Агууехэ ажабайдал соо ябахадаа, Жамсо Тумунов тэрэнэй һайхан линхобо сэсэгүүдыень хододоо түүжэ ябаа.

1954 оной зун бидэнэр Дээдэ-Онгостойн зуһаланда нэгэ бага байрлаа һэмди. Жамсо Тумуновай бэень муушаг байгаа. Тиигээшье һаа эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байгша һэн. «Алтан бороо» гэжэ роман дээрээ үдэр, һүнигүй һуудаг байба. Бэеынгээ хэды муу байгаашье һаань, «Алтан бороо» гэжэ роман дээрээ иимэ үсэд даамайгаар хүдэлдэг байһаниинь тэрэнэй сусаршагүй зоригые баталан харуулна. Романаа гол түлэб дүүргэһэн байгаа. «Мүнгэлхэ», «алталха» талаар мүлилгын нягта хүдэлмэриие үшөө дүүргэжэ урдингүйгөөр Жамсо Тумунов мордошоо бэлэй. Энэ романиинь хэдэн удаа хэблэгдэжэ, уншагшадта мэдээжэ болонхой. «Бурят-Монгольская правда» газетын 1957 оной майн 22-ой номерто «Алтан бороо» тухай түсхай рецензиород хэлэн дээрэ толилогдоо.

Бидэнэр Дээдэ-Онгостойдоо август һарын дүүрэтэр шахуу ажаһуубабди. Жамсамнай роман дээрээ хүдэлһэн зандаал һэн. Һапа бараха хүрэтэрынь минил табан һара үлөөд байна гэжэ хэн мэдэхэб. Жамсо, Балдан Санжин бидэ гурбан Шурыгин үбгэнэй табиһан томо бухалай хажууда нэгэ үдэшэ һуубабди. Жамсо бидэ хоёрынь бүри бухэли һүниндөө һуубабди. Шэб шэнэхэн үбһэнэй арса һайхан үнэр анхилна. Һэрюухэн һэбшээ һалхин үлеэнэ. Огторгойн одо мүшэд дээрэмнай эмнинэ. Ажабайдалай арюун түнгалаг талыень Жамсо Тумунов эндэ һуухадаа, нэгэтэ бэшэ дурдаа һэн. Ажабайдал. Энэ үгэ соо хэдэн ехэ дэмбэрэлтэ зүйл багтанаб! Ажал, амидарал, арадтаа, гүрэндөө алба хэлгэ, һургуули, хүнэй ябадал, тэмсэл, оролдолго, инаг дуран, хүндэ туһа хэлгэ, оюун бэлиг, габьяа... Хэды олон бэ! Эдэ бүгэдэ амиды ябаһанай хүсэн, тэрэнэй үрэ дүн...

Теэд хайшан гэхэб. 1955 оной январиин 11-нэй үдэшэлэн гэрэймни телефон сошордомоор ханхинаба. Дуулан гэхэдэмнай, Ханда Лубсановнагай хашхаран алдаһан, мэгдүү хоолой дуулдаа бэлэй...

Эрхим нүхэр Жамсо, шинии һайхан зан, шинии һаруул ажабайдал, шинии хэһэн бүтээһэн эрдэнитэ зүйлнүүд бидэнэй дунда, арадай дунда хододоо мүнхэ.

Ц. ДАМДИНЖАПОВ
уран зохёолшо.
966—75 онууд.

*) Дурдалгаһаа хэһэг үгтэбэ. Энэ зохёол «Байгал» журналай 1976 оной 2-дохи номерто дүүрэнээр толилогдохо.

РАССКАЗ

Жамсо ТУМУНОВ

БАЙГАЛАЙ ҮМЭНЭХИ ХҮБҮҮН

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта).

Сержант нүхэдтөө хорго дохо гэжэ тэмдэг үгөөд, урдаа байһан үхэр боролжые далдалан, нэгэ бүлэнсэг соо оробо. Һууриһаа үндыжэ, харасынгаа хүрэхысэ шэртэнэ. Тэндэ дүтэхэнэ мориной гэдэһэ зурама шахуу үдхэн һогообори толгойгоо һэжэглэхээр ганхуулан, яаралгүйхэн хоёр тээшээ хахалбаритажа, дундуурнь ногоон балахон нэмэрһэн дайсанай тагнуулша тарбаган мэтэ мүлхижэ ябаба.

— Нүхэр сержант, буудахые зүбшөөгыт, — гээд сэлмэг харахан нюдэтэй, нимһалшаг шарайтай боец Фёдоров асууна.

— Болохогүй, шагаагаад дүтэлхыень хүлеэхэ, — гээд Базаров нүгөө хоёр боецүүдтээ — дайсанай тагнуулшые саагуурынь бүһэлхэ, буу һүргэнгүй бариха, — гэжэ захиралта үгэбэ. Боецүүд аман соогоо шэбэнэлдэн, сержантынгаа үгые дабтаад, мүлхихэ газартань мүлхиһөөр, хорго дохо газартань хоргодоһоор ошохо газар тээшээ ябабад. Теэд тэдэнэй бүри газараа хахадлаашьегүйдэнь үнөөхи дайсанай тагнуулшын хойноһоо мүн баһа хоёр хүнүүд боролжын хажуугазар толгойгоо бултагашуулалдаад, харагдахаа болишоно.

— Харыш, эдэ гурбан байгаа ха юм. Автомат буутай байгаа, нүхэр сержант, — гэжэ үнөөхи боец хэлэнэ. — Харана гүт?.. Баһаһан шэнги ябанал, буудахам,..— гээд дайсанай түрүүшын тагнуулшые заана. Тэрэнь эдэнэй саада тээ гараха һанаатай хоргодожо, мүлхижэ ябана.

— Болохогүй,— гэжэ сержант шэбэнэн хэлээд, дурамаа гэрһээнь абажа, иишэ тиишээ хараашална, тиин гэнтэ бүри холошог боролжын оройгоор һиимгэрхэн утаанай бушхахадажа байхые харажархина.

«Юун утаан байлтайб?.. Энээниие заал һаа мэдэхэ хэрэгтэй!» гэжэ сержант бодоно. Теэд тэрээндэ хүрэхэһөө урда эдэ тагнуулшадые һалгаха хэрэгтэй байгаа.

Дайсанай тагнуулшадые амидыгаар барихаа ошоһон хоёр боецүүдэй хүрэхэ газартаа хүрөөдүйдэнь, баһа буугай һүрэхэ дуулдажа, тэдэнэр дороо хоргодобо.

— Буудаха! — гэһэн команда Базаров үгэжэ, үнинэй хүлеэжэ байһан боец нэгэ буудалгаар дүтэхэн байһан дайсанай түрүүшын тагнуулшые унагааба. Тэрэнь нэгэ үндэгэд гээд, хүл гараа һанжуулан тарайшана. Унаһан газартань үшөө ногоон хүдэлһөөр байба. Фёдоров дахин буудаба...

— Нэгэ тарбаган тарайгаа, — гээд тэрэ командир тээшээ хаража энеэгээд, нүхэдэйнгөө хойноһоо харана. Тэдэнь далда орошоһон байба.

— Нүхэдтөө ошоё, — гэжэ Базаров Фёдоровтоо ханиин талаар хэлэһэндэл хамсыень хүдэлгэн шэбэнээд, урда хойно орожо ябаад, дайсадай үнөөхи хоёр тагнуулшадай түрүүлэн харагдаһан газарай саагуур тойрон ошобо. Дайсад өнөөниие хүлеэгээгүй байгаа. Нэгэ бүлэнсэг соо хоргодошоод, тагнуулшадай бултайхые хүлеэн, буугаа зэһэжэрхёод, хэбтэжэ байбад.

— Харана гүш, эдэ хэбтэнэ, — гэжэ Базаров жадынгаа үзүүрээр дайсадые зааагаад, хүл дээрээ лаб бодожо, хардшье гүүлэнгүй шабхынгаа һойлтые буулгаад, харааргаа абаад орхино. Фёдоров сержантһаа нэгэшье хожомдонгүй нюдэ сабшаха зуураа бүһэдөө ябаһан граната һуга татажа абаад, дайсадай толгой дээрэнь хаяхаар бэлэн байба.

— Гараа үргэгты!

— Бэеэ тушаагты! — гэжэ улаан армеецүүд ааляар аад, дорюунаар хэлэбэд.

Дайсадай хойто таладань хэбтэгшэ бүдүүншэг аад, үлэмэдэг дүгдэд гэһэн нюргатай, шэлэсэ һайтар хюһуулһан шара үһэтэй тагнуулшань автомат буугаа газарта хаяжархёод, гүйжэ бодоод, гараа үргэбэ. Нүгөөдэнь буугаа газарһаа бодхонгүй һуумгашаа шэшэргэнэжэ байна. Энэ үедэ нүгөө хоёр боецүүдынь гүйлдэн ерэжэ, дайсадые нэгжээд, буу һомо, гранатануудыень хуряажа абаба.

— Нүхэд, буу һомыемнай һөөргэнь үгэгты, бидэ фашизмтай өөһэдөө, өөһэдынгөө улаан гараар тэмсэхэмнай, тан тээшэ ороһон дүрбэн лётчигуудай бэшэгые радиогоор дуулаад, бидэ тэдэнэй уряагаар ошохо гэлсээ бди. Тиигээд лэ автомат буутай, гранатануудтайшье байгаа һаа, таанарта баригдаадди, — гэжэ тал мүл ородоор хэлээд, үнөөхи бүдүүншэг шара үһэтэй тагнуулшань урдаһаань шэрүүнээр хараад, нюдөө нэгэшье сабшангүй байһан советскэ сержантые миһэрэн харана. — Бидэ таанадта бүхы мэдэхэ юумэе хуу хэлэжэ үгэхэбди, маанадай хойноһоо ошогты. Эндэ шэнэ бодхогдоһон хүүргэ заажа үгэхэбди... Бидэ мэхэлэгдээд ябаһан зомди. Таанад хүсэтэйт...

— Хаража үзүүжэбди даа... — гэнэ Базаров.

— Бидэндэ этигэгты, манай хэлэһэндэ үнэншэгты,— гээд шара үһэтэ баһа миһэрнэ. — Би хуу хургаараа заажа үгэхэб.

— Худалаар хэлэнэгүй гүш?

— Худалаар?... Юу хэлэнэт?... Нүхэрһөөмни һурагты, — гээд үшөө мүнөө болотор шахуу шэшэргэнэжэ һууһан нүхэр тээшээ улагад гэжэ хараад, бүтүү эмнеэдхинэ. Тэрэнь хултагад гээд, уруугаа харашана. — Бидэ үгытэй зомди...

— Үшөө энэ багта хүүргэһээ ондоо юун бииб?... — гээд Базаров, энэ хэрбээ худалаар хэлэжэ байгаа һаа, үнөөхи утаа нюуха ёһотой гэжэ бодоно.

— Би юумэ нюухагүйб. Эндэ боролжо соо полкын походно штаб бии... Теэд тэндэ дүрбэ-табан хүн юушье хэжэ шадахагүйт.

Базаров эдэниие абаад штабтаа бусашоо һаа гэжэ бодоно, теэд тагнуулда ябаһан зон аад, хоёр тагнуулшадые бариад, үшөө нэгыень алаашье һаа, иигээд лэ бусашахань ехэл баригүйдэ һанагдана. Теэд үшөө эндэ боролжо соо полкын штаб байха... Энээниие тайлбарилангүй, хүсэд мэдэнгүй тэхэрижэ болохогүй байгаа. Сержант язхаяашье шиндэжэ ядан байхадаа, энэ асуудалые нүхэдөөрөө зүбшөө һаа гэжэ хэдышье һанаа һаа, хажуудахи пленнигүүдһээ аягүйрхэнэ. Тэрээндэ энэ асуудалые гансаараа тон сэсэнээр шиидхэхэ хэрэгтэй байгаа. Хэдышье тиигэжэ һанаа һаа, Базаров нүхэд тээшээ хараадхина. Тэдэнэй дундаһаа миһэрэн байһан Фёдоровой нюдэдые хүрэһөөр лэ олоно. Тэрэнь мандаа найда, зүрхэлөөд ошоё гэһэндэл байба.

Дүрбэн боецүүд тунга ногоон соогуур урдаа хоёр пленнигүүдые туугаад, мүрэн тээшэ ябаба. Эндэ һаяын дайнай мүр элихэн харагдажа байба: эндэ тэндэ ногоон шарлаһан, газар халсарһан, томо буунуудай һомоной тэһэрһэн нүхэнүүд, эбдэрхэй машинанууд...

Эдэнэй мүрэнэй наада эрьеын шугыда дүтэлжэ ерэхэдэнь, үдэшын наран хадын саана орохой, һүүлшынгээ туяае зүүн зүгэй алад холо харагдаһан үлхөө холбоо уулануудай хяра оройдонь дэлгэн, мэнэ болоод лэ унтархаа байба. Хүндые уруу һэрюун һэбшээн үлеэжэ, халуудаад ябаһан боецүүдые һэрюусүүлнэ. Тэдэнэй ябаха бүринь хүл доогуурхи болдогуудайнь намхалзаха улам улам ехэ боложо, ногоонойнь ургаса һайжарна.

— Тэрэ хүүргэшни холо гү? — гэжэ Базаров шэрүүнээр һураба.

— Энээхэн шугы соо? — гэжэ шара үһэтэй тагнуулша хэлэнэ.

— Худалаар хэлэһэн байгаа һаатнай, доротнай уналгаахабди. Юундэ хүүргын байһан газарта нэгэшье мүр байхагүй юм, — гээд Базаров шэг шарайгаа хубилган, наганаа гэрһээнь абаадхина. Шара үһэтэ пленник тамираа мэдүүлхэгүйе оролдон, баһа нэгэ миһэрээд, нүхэрөө бүтүүхэн тохоногоороо дайраад абана.

— Алим хүүргэшни, шамтай энеэлдэнэгүйб.

— Намда найдаагүй һаа, нүхэрһөөм һурыт. Энээхэн лэ шугын тохойе тойроод ошоходоо, хүүргэ харахалта, — гэнэ шара үһэтэ.

— Хэлэ ши, худалаар хэлээ һаа... — гэжэ Базаров үнөөхи шэшэргэнэн байгаашадань хэлээд, удхаа дүүргэнгүй саашань һурана. — Энэшни худалаар хэлэнэ бэшэ гү?.. Эндэ хаана хүргэ бии һэм?..

— Хэлээд үгыш, үнэниинь хэлэ, — гээд шара үһэтэ оролсоно, теэд Базаровай хүйтэн шарайе хараад аалидана.

Энэ үедэ нүгөөдэ тагнуулшань улам ехээр шэшэргэнэн, нэгэ советскэ боецүүдые, нэгэ өөрынгөө шара үһэтые харан байтараа:

— Н-ноёд, улаантан... Би наһаараа худалаар хэлээгүй хүм... Эндэ хүүргэ байхагүй, — гэжэ арай шамай ородоор хэлээд, нүхэрһөө айпан янзатан уруугаа харашана.

— Нээрээ хэлэнэ гүш? — гээд Базаров шангархана.

— Нээ-нээрээ... — гэһэн харюу соностобо.

Базаров юунэй боложо байһые хүсэд мэдээд, шара үһэтэдэ ганиран оробо:

— Юундэ худалаар хэлээбши? Маанадые частьдаа абаашахаяа һанаа гүш?

— Үгы... хайрлыт. Энэ полягтнай намайе хардажа байнал... Польшоёо буляалгашоод, манда хоротой ха юм.

— Ойлгосотой... Энэшни юун хүн бэ? — гээд Базаров полягта хандана. — Хэлэ, шамайе лахашьегүйбди.

— Энэшни офицер... Тагнуулда гарахадаа зорёон солдат хубсаһа үмдэдэг юм... Харагты, дотор хубсаһыень мининхитэй адли байхагүй... — гээд поляк хүбүүн хорон бусалһан янзатай һари һүри хэлэжэрхинэ, тиигээд немец тээшэ харана. — Намайе урдаа туугаад ябаа һэмнайш.

Немец офицер яажашье байжа гуйгаа һаа совет тагнуулшад намайе үнэншэхэгүй, һалаһан мүрни ганса гэжэ һанаад, поляк солдадые гэнтэ июур хударнь шаажархина. Энэ үедэ совет тагнуулшадай нэгэнэйнь жада немец офицерэй үбсүүндэ шаагдашаһан байба.

Совет тагнуулшад немец офицерэй үхөөрые боролжо соо хаяжархёод, нэгэ бага хажуу тээшээ ошожо, тэрэ пленник полягаа мүрдэжэ, тэрэнэй түрмэдэ һуужа байтараа, баалалтаар сэрэгтэ абтаһыень, тэрэнэй эрхэгүй ядаралта байдалые хэлүүлжэ, харанхы болгоод, үнөөхи утаанай гарагша газарта һэмээхэнээр дүтэлбэ. Тэндэнь нэгэ повар эдеэ хэжэ, походно кухниин хажууда ямар нэгэн аялга аман соогоо үйдаһан янзатай гүнгэнэжэ байба.

— Би худлаар хэлэнэ гүйб. Энэ поваройшни хажууда тэрэнэй хойнохи һөөг доро нэгэ майхан байха... Тэндэ нэгэ полковник амаржа хэбтээ һэн, полк бүхы составаараа үглөөгүүр урагшалаа һэн. — гэжэ поляк нам гэнгеэр хэлэбэ.

Базаров хадаа Фёдоровые пленник полягтаяа орхёод, нүгөө хоёр боецүүдээ дахуулаад, полягай заагша газарта ошобо. Тэндэнь үнөөрөө нэгэ майхан байба. Хажуудань ошоод шагнахадань, нэгэ хүнэй хурхирха дуулдана. Базаров газаань нэгэ боецээ орхёод, өөрөө буугаа гартаа бэлэн бариад, нүгөөдэ боецтээ майхандань оробо.

— Хэмш? — гэһэн нойрмог абяан дуулдаад, хүн ширэ зураадхиба, энэ үедэ Базаров амиды немец офицерые хараагүйгөө хаража, тэрэнэйнгээ буугаа гэрһээнь гаргажа үрдээгүйдэнь хадхажархиба. Тиигээд бушуу түргэн майхан соохи юумысынь үзөөд, нэгэ сүүмхэтэй элдэб документнүүдые абаад, унтан унташаһан немец полковнигые үшөө нэгэ хаража, полковнигойнь тэмдэгүүдые таһа татажа абаад гарашаба. Совет тагнуулшадые һанаа амар немец повар дуугаа гүнгэнэн үдэшэбэ.

— Немецкэ каша эдеэд үзөө һаа зохид һэн ха, — гэжэ Фёдоров үнөөхи поляк солдадтаяа ехэ хэрэг бүтээгээд ерэһэн чухэдөө угтаба. Тиин совет тагнуулшад аргагүй наринаар гэдэргээ ябаба.

— Нүхэр сержант, түрүүлэн мининнгээ мухарюулһан тарбагые орхёод ошохомнай гээшэ гү? Зэбсэгынь хэрэгтэй байгаа... — гэжэ Фёдоров Базаровта хандана.

— Хосорхогүй... Харанхы болоо, мүнөө үнэтэй сүүмхэеэ абаашая.

Боецүүд сержантынгаа харюуда ехэ сэдьхэл дүүрэнгээр энеэлдэн харюусаба. Нэгэ хэды ябаад байхадаа, тагнуул өөһэдынгөө частиин байһан газарта дүтэлөөд ябаба. Поляк солдат Фёдоровой гарһаань татаад:

— Танай командир ямар яһанай хүн бэ?Ород бэшэ бэзэ, — гэжэ һураба.

— Бэшэ, бурят! Байгалай саанахи хүбүүн.

— Эндэ юу хэжэ ерээ гээшэб?

— Эхэ ороноо хамгаалхаяа.

— Тэрэнэйшни Эхэ орон эндэ бэшэ ха юм, — гэжэ ойлгожо ядаһан поляк хэлэнэ. — Байгалайнгаа саана бэшэ юм гү?

— Бэшэ, манай Эхэ орон — агуухэ СССР, тэрэнэйнгээ түлөө ганса ородууд бэшэ, харин тэндэ мандажа байгаа бүхы олон яһатан ами бэеэ хайрлангүй тэмсэнэ.

— Тиимэ даа, танай хэрэг үнэн, танад илахат, — гэжэ поляк зүбшөөбэ.



Р. Д. ЦЫРЕНОВ



Н. Р. БИЛИКТУЕВ



М. Н. МИРОНОВ

ШЭН ГАБЬЯАГАЙНЬ ГЭРШЭ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай дүүрэһээр 30 гаран жэл үнгэрбэ. Нэн түрүүшынхиеэ нимэ удаан саг соо манай Эхэ орон эб найрамдалай оршон байдалда ажаһууба гээшэ.

Гэбэшье энэ хүшэр хүндэ үеын суурян манай ажабайдалые хүлгүүлдэг зандаа. Олондо мэдэгдээгүй геройнууд, һураггүйгөөр үгы болоһон сэрэгшэд, дайнай үедэ эзэеэ олоогүй орден, медальнууд...

Дайнай үедэ абаһан орден, медальнуудаа мүнөө болотор абаагүй хүнүүд Илалтын 30 жэлэй ойе пайндэрлэлгын үедэ олоор олдоһон байна. Мүнөө нимэ гурбан хүн тухай танда хөөрэхэ хүсэлэнтэйбди.

ЭРЭЛХЭГ СЭРЭГШЫН ГУРБАН ШАГНАЛ

1941 он. Фашист булимтарагшад Москвада бүри дүтэ ерэшоод, Совет ороной ниислэл хотые һаяын сагта абахамнай гэжэ һайрхажа байгаа. Энэ үедэ ахалагша сержант Николай Романович Биликтуевай дайшалхы замынь эхилһэн юм.

Декабриин хагсуу хүйтэн үдэрнүүдтэ эрэлхэг совет сэрэгшэд дайсанай шанга добтолгонуудые тогтоон сохёод, урагшаа дабшажа, гитлеровецүүдые Москва хотоһоо холодуулһан байгаа. Иигэжэ «немецкэ армиие сохихо хүсэн дэлхэй дээрэ үгы» гэһэн һанамжын буруу байһаниинь гэршэлэгдээ бэлэй.

Удаань Николай Романович Курска дүхэригтэхи байлдаанда хабаадалсажа, Днепр мүрэн дээрэхи дайсанай бүхэлэлтэнүүдые дабалсажа, Берлин шадар дайгаа дүүргэжэ, түрэл Хяагта нютагтаа бусаа һэн.

Хүшэр хүндэ дайнай жэлнүүд тухай тэрэ балай хөөрэдэггүй юм. Тиимэһээ өөрэнь дүтыньшье хүнүүд дайшалхы замайнь намтарые һайн мэдэхэгүй байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда совет арадай илаһаар 30 жэлэй ойн гүйсэхэдэ Хяагтын аймагай сэрэгэй комиссариадай хүдэлмэрилэгшэд ехэ һонин юумэ олобо. Запасай ахалагша сержант Николай Романович Биликтуев Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай II шатын, Улаан Одоной орденуудаар шагнагдаһан аад, абаагүй байба ха юм.

СССР-эй оборонын Министерствэдэ саарһан дары эльгээгдээ. Удангүй энээнэй зүб байһаниинь элиржэ, баатар сэрэгшын үбсүүн дээрэ хоёр орден ялараа.

Белгород, Курск шадар болоһон асари ехэ байлдаан ороноймнай түүхэдэ онсо һуури эзэлнэ. Эндэ түйлагдаһан илалта хадаа фашис армиин эсэсэй эхин байгаа бшуу. Эндэ Николай Романович шэн габьяа харуулһанайнгаа түлөө Улаан-Одоной орденоор шагнагдаһан байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай II шатын орденоор ахалагша сержант Биликтуев Германиин газар дээгүүр урдадаг Колеш мүрэнэй гаталалгын үедэ харуулһан баатаршалгынгаа түлөө шагнагдаһан юм. Гэбэшье баһал хүндөөр шархатаһан дээрэһээнь шагналынь тээришэһэн байгаа.

Хяагтын аймагай сэрэгэй комиссариадта нүхэр Биликтуев уригдажа, эдэ бүхы шагналнуудынь Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда Совет арадай илаһаар 30 жэлэй ойдо зорюулагдаһан медальтайгаар барюулагдаба.

АРТИЛЛЕРИСТЫН ГАБЬЯА

Хяагтын аймагай больницын ахалагша экономист, запасай ахалагша сержант Ринчин Дашиевич Цыренов Ленинград хотоһоо холо бэшэ оршодог Тосно станци шадар болоһон байлдаанда баатаршалга гаргаһанайнгаа түлөө «За отвагу» медаляар шагнагдаһан байгаа. Үхэр буугай наводчик, нүхэр Цыренов мэргэн буудалгаараа ябаган сэрэгшэдтэ шууд добтолхо арга олгоһон байгаа бшуу.

Гэбэшье шагналынь тинхэдэ эзэеэ олонгүй үлэшэһэн байгаа. 30 жэл үлүүтэй сагай үнгэрһэн хойно дайшалхы медалиинь үбсүүндэнь яларба.

Үшөө урдань энэ эрэлхэг сэрэгшэ Алдар Солын III шатын орденоор, «За отвагу» гэжэ үшөө нэгэ медаляар шагнагдаһан алдартай. Үхэр буушан дайсанай танк болон бусад техникые онобшотой мэргээр буудажа һалгаадаг, ябаган сэрэгыень олоор хюдадаг байһанаараа часть соогоо суурхадаг байһан.

Нүхэр Цыренов Илалтын нарата һайхан үдэрые Чехословакиин ниислэл хото Прагада угтаһан юм.

БАГША, СЭРЭГШЭ

— 18-тайхан болоод ябахадаа, 1942 ондо сэрэгтэ татагдаһан хүм гээд, — Михаил Николаевич Миронов хөөрэдэг. Сэрэгэй училищиин түргэн зуурын курса дүүргэһэн залуу офицер Ленинградска фронт эльгээгдэжэ, эндэһээ дайшалхы замынь эхилээ. Удаань Белорусска 2-дохи фронтдо алба хэжэ, Данциг хото шадар госпитальдо хэбтэжэ байхадань, дайн дүүрээ һэн.

1945 оной март һара байгаа. Германиин хойто зүгтэ оршодог Эльбинг хотые хамгаалжа байһан дайсанай частьнууд һүүлшынгээ үдэрнүүдэй ерэһэниие ойлгожо, хатуу шангаар эсэргүүсэжэ байба. Удангүй манай сэрэгшэд тэдэнэй обороные сүмэ сохижо, хотынь үйлсэнүүдтэ шанга тулалдаанууд болобо.

Байлдаануудай забһарта ротынь командир Улаан Одоной хоёрдохи орденоор шагнагдааш гэжэ нүхэр Мироновто дуулгаа һэн. Тиигээд лэ удангүй дайсанай һомондо дайрагдажа, наһа бараа, Харин взводой командир байһан Михаил Николаевич хүндэ контузи абаад, госпитальдо эльгээгдээ. Тэндэ 2,5 һара соо хэбтэхэ баатай боложо, шагналаа абажа шадаагүй юм. Гадна дайншье дүүрэжэ, нютагаа — Гэльбэрээ бусаха болоо һэн.

Дайнһаа бусахадаа Михаил Николаевич багша болохо гэһэн хүсэлөө бэелүүлээ. Мүнөө 29-дэхи жэлээ Гэльбэрын дунда һургуулида ном заана.

Һая Улаан-Үдын аймагай сэрэгэй комиссариадта дуудахадань, юундэ гэнтэ дууда гээшэб гэжэ ехэ гайхажа ерэһэн юм. Харин ерэхэдэнь... Аяар 30 жэлэй саана абаһан шагналынь эзэеэ оложо, үбсүүндэнь яларaa.

О. ЦЫБИКОВЭЙ
фототекст.

ХИЛЫН саанаһаа
Телефон телеграф радио

СОВЕТ АРАДАЙ ШЭНЭ АМЖАЛТАНУУД

СССР-эй арадай ажахые 1975 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын дүнгүүд тухай СССР-эй Центральна статистическэ управлениин мэдээсэл гадаадын оронуудай хүн зоной анхарал ехээр татана.

«Үнгэрһэн жэлэй амжалтанууд совет хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ баяр түрүүлнэ, — гэжэ Чехословакиин «Руде право» газетэ бэшэнэ. — СССР-эй экономическа үндэһэ һуури жэлһээ жэлдэ улам хүсэн түгэс болоно. Ажалшадай байдал һайжарна. Советскэ Союзай Коммунис партии экономическа политикаа бэелүүлхэдээ, социализмын булюу һайн талые үргэноор хэрэглэнэ. СССР-эй ажалшад ерээдүйдөө этигэн найданхай...»

СССР-эй арадай ажахые 1975 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын дүнгүүд коммунис байгуулалтын замаар саашадаа хурдан түргөөр дабшахыень элирхэйлэн гэршэлнэ гээд Польшын «Трибуна люду» газетэ бэшэнэ.

Советскэ Союзай экономико совет арадай аша туһада харюусана гээд Берлинэй «Нойес Дойчланд» газетэ онсолон тэмдэглэнэ. СССР-эй национальна олзо доходой табанай дүрбэн хуби шахуунь арад зоной байдал һайжаруулгада гарашалагдана. Совет экономико хурдан түргөөр хүгжэжэ байна гээд ГДР-эй бүхы газетэнүүд мэдээсэнэ.

«СССР-эй ЦСУ-гай мэдээсэл дотор харуулагдаһан баримтанууд СССР-эй социалис экономикын амжалтатайгаар хүгжэжэ байһан тухай харуулна», — гэжэ Баруун Германиин «Унзере цайт» газетэ бэшэнэ.

(ТАСС).

ОТТАВА

КАНАДЫН КОМПАРТИИН ЦК-гай ПЛЕНУМ

ТАСС

Канадын Коммунис партиин Центральна Комитедэй пленум Торонто хотодо боложо, Коммунис партиин генеральна секретарь У. Каштан орон доторхи политическэ байдал тухай элидхэл хэбэ.

Оронойнгоо экономическа байдалые шэнжэлхэдээ, хүгжэнги бусад капиталис оронуудтай хамта Канадын экономико хүшэр бэрхэшээлтэй байдалда ороод байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Хүдэлмэришэн ангиин ба ажалшан арадай аша туһаар экономическа бэрхэшээл түбэгүүдые дабажа гарахын түлөө монополинууд тэмсэжэ байна. Саарһан мүнгэнэй үнын уналгатай тэмсэхэ гэһэн правительственна программа ажалшадай салин хүлһые доошолуулна. Тинхэдэ үргэн хэрэглэлэй эд бараанай үнэ сэн, гэр байрын түлбэри, түлишэ, элентрын элшэ хүсэн хүндэрнэ.

Иимэ байдалһаа гарахын тула ороной түрүү үзэлтэй, демократическа олониитэ экономикоёо хүгжөөхэ, хүдэлмэригүйшүүлые үсөөрүүлхэ, хүдэлмэришэдэй, фермернүүдэй байдалые һайжаруулха зорилготой политика правительствын бэелүүлхын тула ехэ оролдолго гаргаха ёһотой.

ПАРИЖ

ФРАНЦИИН КОММУНИСТНУУДАЙ СЪЕЗД

ТАСС

Франциин Коммунис партиин XXII съезд Париж шадарай Сент-Уэн гэжэ багахан хотодо февралиин 4-дэ хүдэлмэреэ эхилбэ. Съездын харамжада табигдаһан документын проект Франциин коммунистнуудай дээдэ хуралдаанай урда тээ федерацинуудта, промышленна предприятинуудтахи ба хүдөө нютагуудтахи партийна эхин эмхинүүдтэ халуунаар зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

Зүүнэй үзэлтэй хүсэнүүдэй правительственна хамтын программые бодото дээрэнь бэелүүлгэ хадаа орон доторхи демократическа хубилалтануудан, социализм тээшэ замай шухала шата болоно гээд тэрээн дотор тэмдэглэгдэнэ.

Энэ проектые Франциин коммунистнууд зүбшэн хэлсэхэ зуураа, орон доторхи байдалнай айхабтар хүшэр бэрхэшээлтэй болоо гэжэ тэмдэглэһэн байна.

Коммунистнуудай тэмсэдэг общество социалис байха ёһотой. Капиталис бүхы оронуудай экономикын доройтон уналгаһаа Францидахи бэрхэшээлтэ байдал үндэһэтэй гээд документын проект соо хэлэгдэнэ.

Бэеэ дааһан байдалтай болохо, сэрэгэй-политическэ бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй гэһэн политика оромнай бэелүүлхэ зэргэтэй. Франци бэеэ дааһан байдалай, нэгэ нэгэнэйнгээ дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй, адли тэгшэ эрхэнүүдэй, али алиндань ашатай туһатай байлгын гол ёһонуудаар бусад оронуудтай харилсаа холбоогоо хүгжөөхэ ёһотой. Аюулгүй байдалые хамтааран хангаха хэрэгтэ Франци эдэбхитэйгээр хабаадаха зэргэтэй.

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөөнэй түгэсхэлэй акт эдэ бүхы гол ёһонуудта бата үндэһэ һуури табиһан байна. Эдэниие бэелүүлхэ хэрэгтэй. Бусад арадуудтай амгалан ёһоор, хани барисаатайгаар ажаһуухые хүсэнэбди.

Обществоёо хубилгахын түлөө Франциин олониитын тэмсэлэй манлайда хүдэлмэришэн анги ябана. Ороной ажабайдалда үүргэ ба нүлөөгэйнь хэлбэришэгүйгөөр ургажа байһан Франциин Коммунис партии тэмсэлшэдэй түрүү зэргэдэ ябана.

НЬЮ-ИОРК

ЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙШҮҮЛЫЕ ДЭМЖЭНЭ

ТАСС

Тель-Авивта США-гай зүгһөө саашадаа сэрэгэй туһаламжа үзүүлхэ тухай Вашингтондо хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдээр сэдьхэлээ хананги байһанаа албанай хэрэгээр Холбоото Штадуудта ерэһэн Израилиин премьер-министр Рабин мэдүүлээ. Эн-Би-Си гэдэг телевизионно компаниин программада Рабин үгэ хэлэхэдээ, Израилиин сэрэгэй ябуулгада һайн сэгнэлтэ үгэһэнэйнь түлөө Пентагоной ба ЦРУ-гай хүгэлбэрилэгшэдтэ баяр баясхалан хүргэбэ. Тиин бидэнэртэ бүри ехэ туһаламжа хэрэгтэй гэбэ.

1976 оной финансын жэлдэ 2,24 миллиард долларой финансын ба сэрэгэй туһаламжа үзүүлхэһээ гадна, Дүтын Зүүн зүгэй асуудалаар Женевэдэхи эбэй конференциин хүдэлмэридэ палестин арадай хуулита түлөөлэгшэ — Палестиные сүлөөлхэ эмхиин хабаадахые буруушаана, энэ конференци зарлалгада һаад тойбо татана.

КАИР

БАРУУН САХАРАДАХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Баруун Сахарадахи байдалай түгшүүрилтэй болоһонтойнь дашарамдуулан, Африкын нэгэдэлэй эмхиин генеральна секретарь У. Этеки-Мбумуа Араб оронуудай лигиин генеральна секретарь М. Риадта бэшэг эльгээбэ. Энэ райондо Алжирай, Мароккын, Мавританиин хоорондохи хёмороо зүришэлдөөе заһаруулхын тула холбоо тогтоохо зорилготойгоор ОАЕ-гэй, ЛАС-ай түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн хамтын комисси эмхидхэхэ дурадхал энэ бэшэг соо оруулагдапа.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ Баруун Сахарада Алжирай ба Мавританиин хоорондо хёмороо зүришэлдөөнэй гараһантай дашарамдуулан, хэдэ хэдэн Араб оронуудай, эдэнэй дунда Сириин, Ирагай, Ливиин, Египедэй, НДРИ-гэй, Тунисай түлөөлэгшэд холбоо тогтоохо зорилготойгоор тэндэ ошоһон байна. Баруун Сахарадахи байдалые хаража, ушар мүрыень ойлгохын тула ООН-ой Генеральна секретарь К. Вальдхаймай тусхай түлөөлэгшэ һаяар тиишэ ошохо юм.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. Республикын барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй 1976 оной социалис уялганууд. «КПСС-эй XXV съездын хүндэлэлдэ» — суглуулбари.

Хоёрдохи ба гурбадахи хуудаһанууд. Республикын барилгашадай зүблөөнэй материалнууд. Уран зохёолшо Ж. Тумуновай түрэһөөр 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Пенси түлэхэ тухай гурим» — Л. Алтаевай статья. АПН-эй материалнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 9.00 — **«XII үбэлэй Олимпийскэ наадаанай эхилэлгэ». Инсбругһээ дамжуулга** (үнгэтэ). 10.45 — «Спортлотогой» тираж (үнгэтэ). 10.55 — Концерт (үнгэтэ). 11.20 — «Наука. Техникэ. Прогресс». Совет наука ба техникын Италида харуулагдажа байһан үдэрнүүдтэ (үнгэтэ). 11.50 — Забһарлалга. 12.00 — Шэнэ һонин. 12.10 — «Зураг бүхэндэнь — наран» (үнгэтэ). 12.25— «Үхибүүдэй фильм». «Точка, точка, запятая» — уран һайханай фильм (үнгэтэ). 13.45 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». «Ажал ба ажабайдал». «Днепроспецсталь» заводой коллектив тухай очерк. 14.15 — Концерт. 14.30— «Спортлотогой» тираж (үнгэтэ). 14.40 — «За стеной страха» — телевизионно баримтата фильм. 15.45 — Забһарлалга. 15.55 — **«XII үбэлэй Олимпийскэ наадан». Инсбругһээ дамжуулга.** 18.30 — «Время».

Улаан-Үдэ. 19.00 — «Хүгжэмтэ ургалтын түсэбүүд» гэһэн дамжуулгануудһаа. 19.20 — Шэнэ һонин.

«Орбита». 19.30 — **«XII үбэлэй Олимпийскэ наадан»,** (үргэлжэлэл). 19.55 — «За стеной страха» — телевизионно баримтата фильм. 21.00 — Шэнэ һонин. 21.15 — **«Съездһээ съезд хүрэтэр». Совет Туркмени.** (үнгэтэ). 23.05 — Забһарлалга. 23.15 — Бэеэ хүсэһэн хүнүүдтэ зорюулагдаһан мультфильмнүүдэй программа. 24.00 — «Время». 00.30 — Оноре де Бальзак. «Красная гостиница» (үнгэтэ). 01.25— **«XII үбэлэй Олимпийскэ наадан»** (үнгэтэ).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 19.00 — «Дружба» ансамблиин концерт (үнгэтэ).

Улаан-Үдэ. 19.30 — «Экран» гэһэн телевизионно суглуулбари. 20.30 — «Арадай творчество» гэһэн фестиваль. 21.10 — Телевизионно һонин.

САҺАН УЛАРИЛ

Мүнөөдэр хойто аймагуудта, Байгал шадар бага зэргэ үүлэтэйшэг байха, саһан орохогүй. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Хойто ба Баргажанай аймагуудта 24—29. Кабанскын, Хяагтын аймагуудта 6—11, Хориин аймагта 14—19, бусад нютагуудта 10—15 градус хүйтэн байха. Улаан-Үдэдэ үүлэтэйшэг байха, саһан орохогүй. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө 21—23, үдэртөө 13—15 градус хүйтэн байха.

УНШАГТЫ, конирхохол байхат

САҺАН БА СЭСЭГҮҮД

НЭГЭ МИЛЛИОН ЖЭЛЭЙ ҮЕЫН...

АЛУУРГА ЗҮГЫНҮҮД

ДУУҺАН ҺАЛАГҮЯ ЮМ БАЙНА

«БИФАЛО»

(ТАСС)

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМЛЕВ.

Манай адрес, телефонууд: г. Улан-Удэ, ул. Лени[...] 35, телефоны: приемная — 2-54-93, секретариат — 2-66-76, общественная приемная — 2-56-62.